

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ГЕОДЕЗІЇ, ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА АГРОІНЖЕНЕРІЇ
КАФЕДРА ГЕОДЕЗІЇ, ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ

«До захисту допущено»

В.о.завідувача кафедри
Оксана МАЛАЩУК

«___» _____ 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти
Освітньої програми «Геодезія та землеустрій»
За спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій»

ПРОЄКТ ФОРМУВАННЯ НОВОСТВОРЕНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ТЕРИТОРІЇ КОЖАНСЬКОГО СТАРОСТИНСЬКОГО ОКРУГУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: старший викладач

_____ Ольга ПАНАСЮК

Рецензент: _____ доц.Дмитро СОПОВ

Виконала _____ здобувач _____ першого
(бакалаврського) ступеня вищої освіти
заочної форми навчання

_____ Альона ЧЕБАНЕНКО

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних досліджень.
Використання ідей і текстів інших
авторів має посилання на відповідне
джерело.*

_____ Альона ЧЕБАНЕНКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії
Кафедра геодезії, землеустрою та земельного кадастру
Освітній рівень **ПЕРШИЙ (бакалаврський)**
Спеціальність **193 «Геодезія та землеустрій»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.зав. кафедри _____ Малащук О.С.

«___» _____ 2026 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЧЕБАНЕНКО АЛЬОНІ ВОЛОДИМИРІВНІ

1.Тема роботи: Проєкт формування новостворених сільськогосподарських підприємств на території Кожанського старостинського округу Вінницької області

Керівник роботи: ст.викладач Ольга ПАНАСЮК затверджена наказом по університету від «04» лютого 2026 р. №09-з

2. Строк подання роботи здобувачем вищої освіти «___» _____ 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: План існуючого використання земель Кожанського старостинського округу; карта ґрунтів, ґрунтовий нарис, результати геоботанічних досліджень; рельєфна карта; матеріали статистичної звітності Кожанського старостинського округу

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки: 1. Огляд літератури 2. Природна і соціально–економічна характеристика. 3. Підготовчі роботи. 4. Аналіз земельних угідь, підлеглих приватизації. 5. Обґрунтування проєктних рішень щодо формування територій землеволодінь господарських структур та їх розміщення на плані. 6. Розробка схем внутрігосподарського землевпорядкування новостворених сільськогосподарських підприємств. Висновки. Список використаної літератури

5. Перелік графічних матеріалів (з точним зазначенням обов'язкових креслень): 1. План існуючого стану використання земельних угідь Кожанського старостинського округу. 2. Картограма стрімкості схилів. 3. Картограма агровиробничих груп ґрунтів. 4. Проект формування новостворених сільськогосподарських підприємств

6. Дата видачі завдання «___» _____ 2026 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1.	Видача завдання на кваліфікаційну роботу. Опрацювання літератури для написання кваліфікаційної роботи.		
2.	Написання огляду літератури		
3.	Дослідження природного і соціально-економічного стану використання земель та написання II розділу:		
-	Характеристика рельєфу		
-	Характеристика ґрунтового покриву		
-	Складання картограм стрімкості схилів та агровиробничих груп ґрунтів		
4.	Аналіз земельних угідь, підлеглих приватизації та написання розділу III		
5.	Обґрунтування проєктних рішень щодо формування територій землекористувань		
6.	Розробка схем внутрігосподарського землевпорядкування новостворених сільськогосподарських підприємств		
7.	Написання висновків		
8.	Опрацювання графічного матеріалу		
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи в цілому		
10.	Попередній захист кваліфікаційної роботи		

Здобувач вищої освіти _____ Альона ЧЕБАНЕНКО

Керівник _____ Ольга ПАНАСЮК

Гарант ОПП _____ Тетяна МОВЧАН

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ I. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	8
РОЗДІЛ II. ПРИРОДНА І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ.....	14
2.1. Загальні відомості	14
2.2. Характеристика природних умов.....	15
2.3. Склад і співвідношення угідь.....	16
РОЗДІЛ III. ПІДГОТОВЧІ РОБОТИ.....	19
3.1. Складання картограми стрімкості схилів.....	19
3.2. Складання картограми агропромислових груп ґрунтів.....	23
3.3. Обробка вихідних даних для визначення грошового оцінювання угідь.....	27
РОЗДІЛ IV. СТВОРЕННЯ ЗЕМЛЕВОЛОДІНЬ (ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ) СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
4.1 Встановлення площі землеволодінь (землекористувань).....	36
4.2 Розміщення і формування земельних масивів землекористувань.....	37
4.3 Характеристика землекористувань за екологічною стійкістю.....	41
РОЗДІЛ V. СКЛАДАННЯ СХЕМИ ВНУТРІГОСПОДАРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ НОВОСТВОРЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	47
5.1. Організація території та структура посівних площ.....	47
5.2. Розрахунок кормовиробництва та забезпеченість тваринництва кормами.....	55
РОЗДІЛ VI. ТЕХНІКО – ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПРОЕКТУ...	59
ВИСНОВКИ.....	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66
Графічні матеріали:	
1. План існуючого використання угідь на території Кожанського старостинського округу	
2. Картограма стрімкості схилів	
3. Картограма агропромислових груп ґрунтів	
4. Проект формування новостворених сільськогосподарських підприємств	

РЕФЕРАТ

Проект формування новостворених сільськогосподарських підприємств на території Кожанського старостинського округу Вінницької області. ЧЕБАНЕНКО А.В. Кваліфікаційна робота. ОДАУ, кафедра геодезії, землеустрою та земельного кадастру. 2026. 65 с. текстової частини, 9 рисунків, 22 таблиці, 27 літературних джерел, 4 аркуші графічної частини.

Текстова частина включає: вступ, огляд літератури, природну і соціально–економічну характеристику, підготовчі роботи, аналіз земельних угідь, підлеглих приватизації, обґрунтування проєктних рішень щодо формування територій землеволодінь господарських структур та їх розміщення на плані, розробку схем внутрігосподарського землевпорядкування новостворених сільськогосподарських підприємств, висновки, список використаної літератури

Графічна частина включає: План існуючого використання угідь на території Кожанського старостинського округу, картограму стрімкості схилів, картограму агровиробничих груп ґрунтів, проєкт формування новостворених сільськогосподарських підприємств

Ключові слова: АГРАРНЕ ВИРОБНИЦТВО, ОРГАНІЗАЦІЯ УГІДЬ, НОВОСТВОРЕНІ ПІДПРИЄМСТВА, РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ, ВПОРЯДКУВАННЯ УГІДЬ, БАЛ БОНІТЕТУ, ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ, ЧЕМЕЛЬНА ЧАСТКА (ПАЙ), ПАРЦЕЛЯЦІЯ

У кваліфікаційній роботі розроблено та обґрунтовано шляхи підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, розроблено проєктні рішення щодо організації території підприємств, визначена їх спеціалізації та обґрунтовано економічну доцільність проєктування.

ВСТУП

Сільське господарство посідає ключове місце в економіці України, оскільки забезпечує продовольчу незалежність держави, є важливою складовою експортних надходжень та суттєво впливає на соціально-економічний розвиток сільських територій. В умовах реформування земельних відносин, децентралізаційних процесів і переходу до ринкової економіки особливої ваги набуває створення нових аграрних підприємств, які здатні раціонально використовувати земельні ресурси, підтримувати конкурентоспроможність виробництва та сприяти розвитку місцевих громад.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку аграрного сектору є формування сучасних організацій господарювання, що ґрунтуються на ефективному використанні землі, впровадженні інноваційних технологій та забезпеченні економічної результативності. Процес створення нових сільськогосподарських підприємств супроводжується вирішенням комплексу організаційних, економічних і виробничих завдань. Серед них важливе місце займають удосконалення структури землекористування, укрупнення та впорядкування земельних масивів, визначення виробничої спеціалізації, а також максимально ефективне використання наявного ресурсного потенціалу території.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення на території Кожанського старостинського округу Вінницької області. Територія округу має сприятливі природно-кліматичні умови для ведення сільського господарства, значний земельний потенціал та перспективи розвитку фермерських господарств. Водночас сучасний стан землекористування характеризується фрагментацією земельних ділянок, недостатнім рівнем інвестицій та потребою у створенні ефективних організаційних форм аграрного виробництва.

Формування новостворених сільськогосподарських підприємств на території Кожанського старостинського округу сприятиме підвищенню рівня зайнятості населення, збільшенню надходжень до місцевого бюджету, покращенню соціально-економічного стану сільських населених пунктів та забезпеченню раціонального використання земельних ресурсів. У зв'язку з цим особливого значення набуває розроблення проєктних рішень щодо організації території підприємств, визначення їх спеціалізації та обґрунтування економічної доцільності створення.

Об'єктом дослідження є земельні ресурси та організація сільськогосподарського виробництва на території Кожанського старостинського округу Вінницької області.

Предметом дослідження є організаційно-економічні та землевпорядні засади формування новостворених сільськогосподарських підприємств.

Метою кваліфікаційної роботи є розроблення проєкту формування новостворених сільськогосподарських підприємств на території Кожанського старостинського округу Вінницької області з урахуванням сучасних вимог раціонального землекористування та ефективного ведення аграрного виробництва. Для досягнення поставленої мети необхідно здійснити вирішення певних завдань, які представлені на рисунку 1.1.

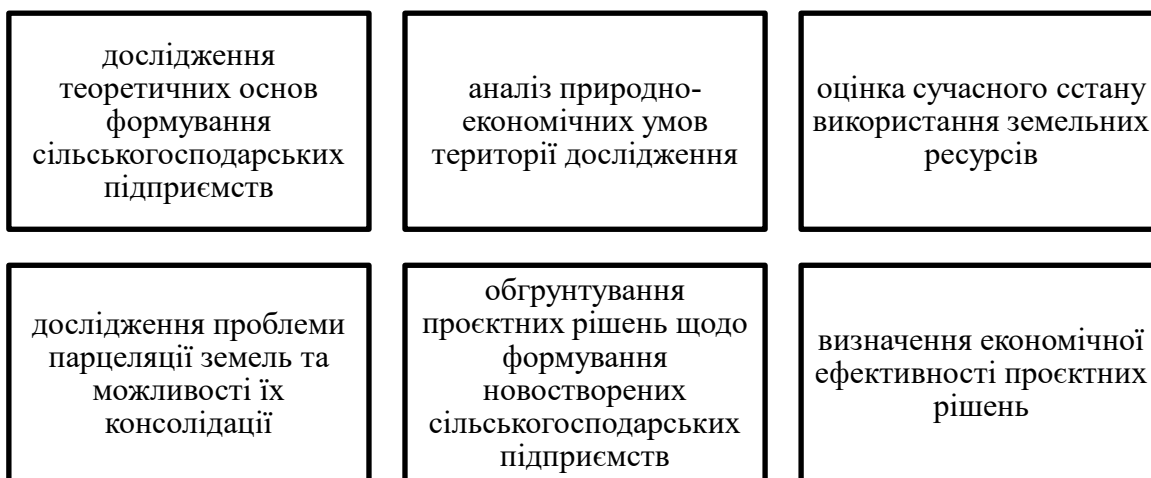

Рисунок 1.1 – Завдання для розробки проєкту формування новостворених сільськогосподарських підприємств

РОЗДІЛ І

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Формування новостворених сільськогосподарських підприємств є одним із ключових напрямів розвитку аграрного сектору України в умовах децентралізації, реформування земельних відносин та трансформації економіки сільських територій. Особливої актуальності ця проблема набуває для територіальних громад Вінницької області, де аграрне виробництво традиційно становить основу місцевої економіки.

Важливим аспектом у наукових дослідженнях є питання сталого розвитку сільських територій. Сучасні автори наголошують на необхідності поєднання економічної ефективності аграрного виробництва із соціальним розвитком сільських населених пунктів та збереженням природних ресурсів. Формування нових сільськогосподарських підприємств розглядається як чинник підвищення зайнятості населення, збільшення надходжень до місцевих бюджетів та покращення інфраструктури сільських територій.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних учених у галузі аграрної економіки, землеустрою та управління земельними ресурсами, зокрема роботи П. Т. Саблука, В. Г. Андрійчука, А. М. Третьяка, М. Й. Маліка, Ю. О. Лупенка та інших дослідників. У працях зазначених авторів висвітлено питання розвитку аграрного підприємництва, ефективного землекористування, консолідації земель та організації території сільськогосподарських підприємств [1; 12; 24].

Дослідження сучасного стану аграрного сектору Вінницької області свідчать, що регіон має високий потенціал розвитку сільського господарства завдяки родючим ґрунтам, сприятливим кліматичним умовам та вигідному економіко-географічному положенню. Основними напрямками спеціалізації аграрного виробництва є вирощування зернових, технічних культур, розвиток тваринництва та переробної промисловості.

У сучасних умовах децентралізації важливого значення набуває роль старостинських округів у забезпеченні розвитку місцевого підприємництва та раціонального використання земельних ресурсів. Старостинські округи створюють передумови для більш ефективного управління територіями, сприяють залученню інвестицій та розвитку місцевих виробників. Законодавчі зміни щодо розвитку інституту старост та функціонування територіальних громад визначають нові підходи до управління сільськими територіями.

Кожанський старостинський округ входить до складу Оратівської територіальної громади Вінницької області та охоплює села Кожанка, Бартошівка, Велика Ростівка, Медівка, Мала Ростівка, Мервин, Чагів і селище Чагівське. Територія округу характеризується сприятливими природно-кліматичними умовами для ведення сільського господарства, значною часткою орних земель та розвитком фермерських господарств.

Проблематику розвитку аграрних підприємств досліджували багато українських науковців, зокрема питання ефективного землекористування, організації фермерських господарств, економічної ефективності агровиробництва та розвитку сільських територій. Значний внесок у розвиток теоретичних засад аграрної економіки зробили вітчизняні вчені: П. Саблук, В. Андрійчук, М. Малік, Ю. Лупенко, О. Шпичак та інші. У їхніх працях розглядаються особливості функціонування аграрних підприємств в умовах ринкової економіки, механізми підвищення конкурентоспроможності та шляхи забезпечення сталого розвитку сільських територій [12; 1].

Особливу увагу в сучасних наукових дослідженнях приділено розвитку фермерських господарств як основи малого та середнього агробізнесу. Дослідники відзначають, що фермерські підприємства забезпечують ефективніше використання земельних ресурсів, сприяють створенню робочих місць та підвищують рівень соціально-економічного розвитку сільських громад. У наукових роботах наголошується на необхідності державної підтримки новостворених фермерських господарств, удосконалення

фінансово-кредитного механізму та забезпечення доступу до ринку збуту продукції.

У літературі значна увага приділяється також питанням проектування сільськогосподарських підприємств. Науковці розглядають процес створення підприємства як комплекс організаційно-економічних, виробничих і технологічних заходів, що включають вибір спеціалізації, визначення оптимальних розмірів землекористування, формування виробничої структури та оцінку економічної ефективності. Особливе значення має врахування природно-кліматичних умов регіону, забезпеченості трудовими ресурсами та ринкової кон'юнктури.

Окремий напрям досліджень стосується інноваційного розвитку новостворених сільськогосподарських підприємств. Д. Шеленко та Я. Бойчук вказують, що сучасне аграрне підприємство повинно функціонувати на основі інноваційних технологій, цифровізації виробництва та використання інформаційно-аналітичних систем. Автори наголошують, що впровадження інновацій є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу [26].

Соціальні аспекти формування нових аграрних підприємств висвітлюються у працях В. Юрчишина та О. Бородіної. Дослідники акцентують увагу на ролі аграрного підприємництва у розвитку сільських територій, створенні робочих місць та забезпеченні продовольчої безпеки держави. Автори зазначають, що ефективне функціонування сільськогосподарських підприємств сприяє соціально-економічному розвитку сільських громад та підвищенню рівня життя населення.

В умовах євроінтеграційних процесів актуальними є дослідження адаптації новостворених аграрних підприємств до стандартів Європейського Союзу. Науковці звертають увагу на необхідність гармонізації системи управління якістю продукції, впровадження екологічних стандартів та розвитку органічного виробництва. У цьому контексті особливого значення

набувають питання сталого розвитку аграрного сектору та екологізації сільськогосподарського виробництва.

Важливим аспектом формування новостворених сільськогосподарських підприємств є проблема парцеляції земель та оптимізації структури землекористування. Парцеляція земель — це процес подрібнення земельних масивів на окремі ділянки, що часто виникає внаслідок розпаювання земель колективних господарств, спадкування або передачі земель у приватну власність. У сучасних умовах аграрної реформи України цей процес має як позитивні, так і негативні наслідки для розвитку сільськогосподарського виробництва [18].

Науковці зазначають, що надмірна парцеляція земель ускладнює організацію ефективного виробництва, призводить до фрагментації земельних масивів, підвищення витрат на обробіток земель та погіршення логістики аграрного виробництва. Водночас формування оптимальних землекористувань є необхідною умовою підвищення ефективності новостворених аграрних підприємств. У працях українських учених підкреслюється важливість консолідації земельних ділянок та впровадження сучасних механізмів землеустрою.

У дослідженнях В. Любчика розглянуто формування просторової структури землекористувань сільськогосподарських підприємств у нових соціально-економічних умовах. Автор наголошує, що ефективне функціонування аграрних підприємств значною мірою залежить від компактності земельних масивів, транспортної доступності та раціональної організації території. Фрагментація земель негативно впливає на продуктивність господарювання та ускладнює використання сучасної сільськогосподарської техніки [10].

Сучасні наукові дослідження також акцентують увагу на впливі земельної реформи та ринку землі на процеси формування нових землекористувань. У статті щодо перспектив формування сільськогосподарських землекористувань в умовах ринку земель

зазначається, що консолідація земельних ділянок та оптимізація структури земельного банку підприємств є необхідними передумовами підвищення ефективності агровиробництва. Дослідники підкреслюють, що надмірна парцеляція знижує інвестиційну привабливість аграрного сектору та ускладнює реалізацію довгострокових виробничих проєктів.

Важливе значення у процесі подолання негативних наслідків парцеляції земель має землеустрій та інформаційне забезпечення управління земельними ресурсами. Науковці вказують на необхідність застосування сучасних геоінформаційних систем, кадастрового обліку та цифрових технологій для впорядкування землекористування та формування ефективної структури земельних угідь.

Для території Кожанського старостинського округу проблема парцеляції земель також є актуальною, оскільки значна частина земельних ділянок перебуває у приватній власності у вигляді паїв. Формування нових сільськогосподарських підприємств на такій території потребує врахування структури землекористування, умов оренди земель, просторового розміщення ділянок та можливостей їх об'єднання в єдині виробничі масиви. Раціональна організація території господарств сприятиме підвищенню економічної ефективності виробництва, зниженню витрат та забезпеченню сталого розвитку сільських територій.

Отже, аналіз літературних джерел свідчить, що питання парцеляції земель є важливим чинником у процесі формування новостворених сільськогосподарських підприємств. Ефективне управління земельними ресурсами, консолідація земельних ділянок та впровадження сучасних методів землеустрою створюють передумови для розвитку конкурентоспроможного аграрного виробництва на території Кожанського старостинського округу Вінницької області.

У контексті розвитку аграрного сектору окремі дослідники аналізують процеси формування агропромислових структур. Зокрема, О. Єранкін досліджує процеси капіталізації сільського господарства та консолідації

виробництва в межах новостворених агропромислових формувань та підкреслює, що розвиток великих інтегрованих структур є результатом трансформації земельних відносин та ринкових механізмів у сільському господарстві [5].

Проблеми трансформації земельних відносин та орендного землекористування детально висвітлені у працях А. Данкевича. Автор досліджує механізми розвитку земельного ринку, особливості оренди земель сільськогосподарського призначення та напрями удосконалення земельних відносин в Україні. Науковець підкреслює, що ефективне функціонування новостворених аграрних підприємств значною мірою залежить від раціонального використання земельних ресурсів, стабільності орендних відносин та рівня консолідації земельних масивів.

Таким чином, аналіз наукової літератури свідчить, що формування новостворених сільськогосподарських підприємств є комплексним процесом, який залежить від багатьох факторів: земельних відносин, організаційно-правової форми, системи управління, фінансового забезпечення, інноваційного розвитку та державної політики. Більшість дослідників сходяться на думці, що ефективний розвиток нових аграрних підприємств можливий лише за умов системного підходу до організації виробництва, впровадження сучасних технологій та забезпечення сприятливого інституційного середовища. Наявні наукові праці створюють теоретичну основу для розроблення проєкту ефективного аграрного підприємства з урахуванням сучасних економічних умов, особливостей території та перспектив розвитку громади.

Тема наукового дослідження є досить актуальною та потребує подальшого вивчення питань формування новостворених сільськогосподарських підприємств на території Кожанського старостинського округу Вінницької області.

РОЗДІЛ II

ПРИРОДНА І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ

2.1 Загальні відомості

Об'єктом дослідження при виконанні земельно-кадастрових робіт є територія Кожанського старостинського округу Оратівської громади Вінницької області, яка раніше до 2020 року відносилась до Кожанської сільської ради. Територія землекористування розташована с. Кожанка Оратівського району Вінницької області. Кожанка — село в Україні, в Оратівському районі Вінницької області площею 229,43 га з населенням близько 610 осіб.

Кожанський округ розташований у південно-східній частині Оратівської громади Вінницької області і характеризується переважно рівнинним лісостеповим рельєфом, який є характерний для центральної частини Поділля. Територія характеризується помірно континентальним кліматом, родючими чорноземними ґрунтами, наявністю великою кількістю невеликих ставків і струмків басейну річки Рось.

Територія округу має давню історію заселення, пов'язану з розвитком Поділля та Брацлавщини. Села виникали як аграрні поселення, в яких населення традиційно займалося: землеробством; тваринництвом; ремеслами; вирощуванням зернових культур.

У XIX — на початку XX століття територія входила до складу Київської губернії. Після реформи децентралізації 2020 року Кожанська сільська рада увійшла до складу Оратівської громади.

Останнім часом прослідковується демографічна тенденція сільських територій України, для якої характерним є скорочення чисельності населення, старіння мешканців, трудова міграція молоді та зменшення народжуваності.

Основу населення становлять: пенсіонери, працівники аграрної сфери, бюджетних установ та члени особистих селянських господарств.

Провідною галуззю в межах громади є сільське господарство з основними напрямками: вирощування зернових та технічних культур молочного та м'ясного тваринництва.

Аграрні компанії орендують землі сільськогосподарського призначення у власників земельних часток (паїв).

В планах перспективного розвитку громади передбачено здійснювати модернізацію аграрного сектору, розвивати фермерство, покращити дорожню інфраструктуру та залучати громадян до участі у державних і міжнародних грантових програмах.

2.2 Характеристика природних умов

За даними агрокліматичного районування Вінницької області територія землекористування відноситься до південно-західного агрокліматичного району лісостепу.

Середньомісячна температура найтеплішого місяця – липня $+22^{\circ}$, середня із абсолютних річних мінімумів мінус 20° .

Клімат району помірно-континентальний з м'якою зимою, помірно-теплим літом з достатньою кількістю опадів в вегетаційний період.

Річна кількість атмосферних опадів 554 мм. Основна кількість опадів припадає на літній період. Середньорічна швидкість вітру – 4 м/сек.

Сніговий покрив встановлюється в третій декаді листопада і повністю зникає в першій декаді квітня.

Максимальна глибина промерзання ґрунту 105 см. Відносна середньорічна вологість повітря в 13 годин складає 65%.

Клімат на обстежуваній території, переважно, сприятливий для усіх районованих культур.

В геоморфологічному відношенні територія району розташована на переході з Придністровської підвищеності до Подільського плато. Рельєф території має водно-ерозійний характер, широкохвилястий, але зустрічається

територія з вузько-хвилястим рельєфом. На території переважають чорноземи звичайні.

З деревинної рослинності переважають: дуб, граб, береза, ялина, сосна, липа. Кущі – ліщина, шипшина. Найбільш багаточисленна природна трав'яниста рослинність – костер, тимофіївка лугова, лисохвіст, донники, різні види клеверу, люцерна, осока, ситники, чортополох кудрявий, тисячелистовик, кульбаба та інші.

Територія відноситься до Центрального (Уманського) агрогрунтового району Центрального лісостепу. Для цієї частини Лісостепу характерне розповсюдження чорноземів, а також опідзолених ґрунтів, які характеризуються найбільш сприятливими фізичними і агрономічними властивостями.

2.3 Склад і співвідношення угідь

Земельний фонд Кожанського старостинського округу Оратівської громади сформований переважно землями сільськогосподарського призначення, що є характерним для лісостепової зони Вінницької області. Територія округу має високий рівень господарського освоєння та значну частку орних земель, які використовуються для вирощування сільськогосподарських культур.

У структурі земельних угідь домінують орні землі, що пов'язано з високою природною родючістю чорноземів та сприятливими агрокліматичними умовами. На орних землях вирощують зернові культури, кукурудзу, соняшник, ріпак, а також кормові культури для тваринництва. Орні землі займають найбільшу частку території округу і є основою місцевої економіки.

Другу за значенням групу становлять сіножаті та пасовища. Вони використовуються переважно для забезпечення кормової бази особистих селянських господарств і фермерських підприємств. Пасовища розташовані переважно поблизу населених пунктів та в долинах невеликих річок і балок.

Певну частину території займають багаторічні насадження — сади та присадибні ділянки. Їх площа порівняно невелика, однак вони мають важливе значення для забезпечення населення фруктами та продукцією домашнього господарства.

Співвідношення земельних угідь свідчить про яскраво виражену аграрну спеціалізацію території. Переважання орних земель забезпечує високий рівень сільськогосподарського освоєння, але водночас створює екологічні ризики, пов'язані з виснаженням ґрунтів, ерозійними процесами та зменшенням природних екосистем.

Сучасне використання земель округу потребує впровадження раціонального землекористування, яке представлено на рисунку 2.1.

Рисунок 2.1 – Складові раціонального землекористування

Лісові площі у межах округу займають незначну частку території. Вони представлені переважно невеликими лісосмугами та захисними насадженнями, які виконують ґрунтозахисну та екологічну функцію. Особливе значення мають полезахисні смуги, що зменшують вплив вітрової ерозії ґрунтів. До складу земельних угідь території дослідження крім ріллі також входять землі житлової та громадської забудови, землі транспорту та зв'язку, лісозахисних насаджень, землі запасу та резервного фонду.

Раціональна структура земельних угідь є важливою передумовою сталого розвитку Кожанського старостинського округу, підвищення ефективності сільського господарства та збереження природних ресурсів території. В таблиці 2.1 представлено експлікацію земель в межах Кожанського старостинського округу.

Таблиця 2.1 - Експлікація земель

№ з/п	Вид угідь	Площа, га	Питома вага, %
1	Рілля	1256,59	67,2
2	Сінокоси	25,63	1,4
3	Сад	35,33	1,9
4	Пасовища	100,94	5,5
	Всього сільськогосподарських угідь	1418,49	76,0
5	Польові дороги	6,85	0,4
6	Лісосмуги	7,29	0,4
7	Господарський двір	6,83	0,4
	Всього сільськогосподарських земель	1439,46	77,2
8	Під населеним пунктом	229,43	12,3
9	Під лісом	146,98	7,9
10	Дороги шосейні	14,51	0,7
11	Під водою	40,24	1,9
	Всього несільськогосподарських земель	431,16	22,8
	Всього земель в межах плану	1870,62	100,00

До складу ріллі входять 58,65 га, які відносяться до земель запасу, однак вони орендуються аграрними підприємствами. Отже, за результатами таблиці 2.1 можна зробити висновок, що найбільшу питому вагу займає в складі угідь рілля – 67,2%, природні кормові угіддя – 6,9%.

РОЗДІЛ III

ПІДГОТОВЧІ РОБОТИ

3.1 Складання картограми стрімкості схилів

Територія Кожанського старостинського округу Оратівської громади Вінницької області розташована в межах Придніпровської височини, у лісостеповій природній зоні України. Рельєф території переважно рівнинний, слабохвилястий, місцями розчленований балками та невеликими долинами водотоків.

Абсолютні висоти поверхні змінюються незначно, що створює сприятливі умови для ведення сільського господарства та розвитку транспортної мережі. Поверхня території має плавні підвищення та зниження, характерні для центральної частини Поділля.

Важливою особливістю рельєфу є наявність: пологих схилів, вододільних плато, балок і ярів, долин малих річок та струмків.

Балково-яружна мережа сформувалася внаслідок тривалої дії водної ерозії. Найбільше ерозійні процеси проявляються на розораних схилах, особливо під час інтенсивних опадів або танення снігу. У деяких місцях спостерігаються яри та змиті ділянки ґрунту.

Рельєф округу безпосередньо впливає на характер землекористування. Рівнинні та слабохвилясті ділянки майже повністю розорані й використовуються під посіви зернових і технічних культур. Схили балок та пониження частіше використовуються як пасовища, сіножаті або зайняті природною рослинністю.

Геологічною основою території є лесові породи, на яких сформувалися родючі чорноземні ґрунти. Лесові відклади легко піддаються ерозії, тому на території важливе значення мають ґрунтозахисні заходи.

Рельєф місцевості сприяє розвитку аграрного виробництва, оскільки більшість земель придатна для механізованого обробітку. Водночас надмірна

розораність території та недостатня кількість природної рослинності підсилюють небезпеку деградації ґрунтів.

Загалом рельєф Кожанського старостинського округу можна охарактеризувати як сприятливий для сільськогосподарського освоєння, із переважанням рівнинних та слабохвилястих форм поверхні, помірним розвитком ерозійних процесів і високим ступенем господарського використання території.

Картограма стрімкості схилів – це спеціальна картограма, на якій виконано розподіл території на ареали, що різняться за стрімкістю схилів.

На карті виділяють вододіли, при вододільні схили, пойми, суходоли і балки. До вододілів віднесені всі землі які займають схили до 1° і займають панівне положення на території. Вододіли діляться на плоскі, хвилясті, випуклі, куполоподібні. Схилові землі діляться на слабо пологі 1° - 3° , пологі 3° - 5° , слабо похилі 5° - 7° , похилі 7° - 10° , сильно похилі $>10^\circ$. До пойм, долин, лощин, балок, суходолів віднесені самі нижчі місця з гідроморфним ґрунтово-утворюючими процесами.

Для характеристики території Кожанської сільської ради за стрімкістю схилів складається картограма стрімкості схилів на основі карти рельєфу та кальки контурів даної сільської ради, та виконується розподіл сільськогосподарських угідь за стрімкістю схилів. Дані заносяться до таблиці 3.1.

Картограма стрімкості схилів складається для визначення якісної характеристики земельних угідь, правильного розміщення сівозмін, їх полів і робочих ділянок щодо стрімкості та експозиції схилів.

Таблиця 3.1 - *Поконтурна відомість сільськогосподарських угідь за
стрімкістю схилів*

№ з/п	Назва угідь	Площа, га	Стрімкість схилу, °					
			0-1	1-3	3-5	5-7	7-10	балка
1	Пасовище	10,77			9,31			1,46
2	Рілля	18,59	3,58	7,44	6,36			1,21
4	Рілля	66,1	2,29	23,32	24,51	11,13		4,85
5	Сад	12,5		4,43		6,23		1,84
7	Рілля	144,54	13,33	20,92	75,01	35,28		
8	Рілля	71,3	18,8		42,33	9,13		1,04
9	Сад	22,83	2,27		0,64	15,9		4,02
10	Рілля	32,26	1,66	3,89		19,87		6,84
11	Рілля	25,14	10,99	8,01		4,04		2,1
12	Рілля	57,75	8,29	44,85		4,61		
13	Рілля	12,09		3,9	5,61	2,58		
14	Пасовище	28,2			8,35	16,38		3,47
15	Рілля	59,12	9,56	19,64	17,35	10,61		1,96
16	Пасовище	10,17			2,96	7,21		
17	Сінокоси	20,13			8,34	7,32		4,47
19	Рілля	37,47		11,57	25,9			
20	Рілля	63,19	6,05	13,09	44,05			
21	Рілля	53,15	2,75	8,69	15,03	26,68		
22	Рілля	7,42			7,42			
23	Пасовище	12,07		0,41	11,66			
24	Рілля	66,42	43,64	15,19	7,59			
25	Рілля	35,28	4,36	22,32	8,6			
27	Пасовище	3,41	0,74				2,67	
28	Рілля	21,15	4,47	14,29			2,39	
29	Рілля	5,83	5,83					
30	Рілля	50,35	44	6,35				
31	Пасовище	12,14	12,14					
32	Рілля	6,83	3,45	3,38				
34	Пасовище	24,18	0,58	5,63		16,22		1,75
35	Рілля	150,88	68,67	33,62	34,3	10,73		3,56
36	Рілля	110,14	40,37	44,58	25,19			
37	Рілля	10,99	1,3	9,69				
38а	Рілля	21,18		7,33		13,85		
38б	Рілля	16,1				16,1		
38в	Рілля	17,34				17,34		
39	Сінокоси	5,5						5,5
40	Рілля	19,62		9,78	6,5			3,34
41	Рілля	43,07	16,88	15,19	9,29			1,71

Продовження таблиці 3.1								
42	Рілля	7,8			7,8			
43	Рілля	25,49		25,33				0,16
Всього		1418,49	326	382,84	404,1	251,21	5,06	49,28

Отже, врахувавши дану таблицю можна зробити висновок, що на даній території переважає стрімкість схилів з градацією 3-5. та 1 – 3 градуси. Також доволі велику площу займає стрімкість схилів 5 – 7 ° - 251,21 га. Експлікація стрімкості схилів представлена в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2 – Експлікація стрімкості схилів

Стрімкість схилів, °	Площа ареалу, га	Питома вага, %
0 – 1	326,00	22,98
1 - 3	382,84	26,99
3 - 5	404,10	28,49
5 - 7	251,21	17,71
>10	5,06	0,36
балка	49,28	3,47
Всього земель	1418 49	100

Отже, близько 29% всієї території займає стрімкість схилів 3 – 5 градусів, 27% - займає стрімкість від 1 до 3 градусів, а 23% - стрімкість 1 – 3 градуси, тобто в більшій мірі територія сприятлива для рільництва, для вирощування районованих сільськогосподарських культур, однак майже 18% території зайнято доволі стрімкими схилами 5 – 7 градусів, що вказує на ерозійну небезпеку та потребує застосування протиерозійних заходів. В таблиці 3.3 представлено розподіл сільськогосподарських угідь за стрімкістю схилів.

Таблиця 3.3 - Характеристика сільськогосподарських угідь за стрімкістю схилів

Назва сільськогосподарських угідь	Площа, га	в тому числі за стрімкістю схилів, °					
		0-1	1-3	3-5	5-7	>10	балка
Рілля	1256,59	310,27	372,37	362,84	181,95	2,39	26,77
Сінокоси	25,63			8,34	7,32		9,97
Сад	35,33	2,27	4,43	0,64	22,13		5,86
Пасовища	100,94	13,46	6,04	32,28	39,81	2,67	6,68
Всього	1418,49	326,0	382,84	404,1	251,21	5,06	49,28

Висновок: на території Кожанської сільської ради переважає рілля зі стрімкістю 3 - 5° та 1-3°, а також велику площу займає рілля на стрімкості від 0 до 1 градуса та від 5 до 7 градусів, днища балок займають зовсім незначну площу.

3.2 Складання картограми агровиробничих груп ґрунтів

Ґрунтовий покрив Кожанського старостинського округу Оратівської громади Вінницької області сформувався в умовах лісостепової природної зони та є одним із найцінніших природних ресурсів території. Для округу характерне переважання родючих чорноземних ґрунтів, які сприяють розвитку високопродуктивного сільського господарства.

Основу ґрунтового покриву становлять чорноземи звичайні та опідзолені, сформовані на лесових відкладах. Вони мають високий вміст гумусу, добру структуру, значну водоутримувальну здатність і сприятливий

повітряний режим. Такі ґрунти відзначаються високою природною родючістю та є придатними для вирощування більшості сільськогосподарських культур.

Найбільш родючими є чорноземи вододільних рівнин і пологих схилів. Саме ці землі інтенсивно використовуються під посіви зернових і технічних культур. Ґрунтовий покрив округу значною мірою трансформований господарською діяльністю людини. Високий рівень розораності території призвів до активізації ерозійних процесів, особливо на схилах. Основні негативні явища території дослідження представлені на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Негативні явища ґрунтового покриву

Інтенсивне використання земель потребує проведення комплексу ґрунтозахисних заходів, зокрема: дотримання науково обґрунтованих сівозмін; внесення органічних і мінеральних добрив; мінімізації надмірного обробітку ґрунту; створення полезахисних лісосмуг; залуження еродованих схилів; впровадження екологічно безпечних технологій землеробства.

Ґрунтовий покрив Кожанського старостинського округу є важливою основою економічного розвитку території та визначає її аграрну спеціалізацію. Висока родючість ґрунтів створює сприятливі умови для ефективного ведення сільського господарства, однак потребує раціонального використання та охорони земельних ресурсів.

Картограма агровиробничих груп ґрунтів використовується для визначення якісної характеристики кожної ділянки (контуру) угідь, правильного розміщення проектних угідь (ріллі, багаторічних насаджень, господарських дворів), сівозмін, їх полів і робочих ділянок відповідно до придатності земель для вирощування тих чи інших сільськогосподарських культур.

На даній території можна спостерігати наступні види ґрунтів:

40д	Темно-сірі опідзолені та слабореградовані середньосуглинкові ґрунти
41д	Чорноземи опідзолені і слабореградовані та темно-сірі сильнореградовані середньосуглинкові ґрунти
49д	Темно-сірі опідзолені і реградовані ґрунти та чорноземи опідзолені і реградовані слабозмиті середньосуглинкові
50д	Темно-сірі опідзолені і реградовані ґрунти та чорноземи опідзолені і реградовані середньозмиті середньосуглинкові
59д	Чорноземи звичайні середньогумусні глибокі середньосуглинкові та їх залишково- і слабосолонцюваті відміни
218	Розмиті ґрунти і виходи елювію магматичних та метаморфічних порід і пісковиків

Поконтурна відомість розподілу агровиробничих груп ґрунтів представлена в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – *Поконтурна відомість сільськогосподарських угідь за ґрунтовими різновидами*

№ з/п	Назва сільськогосподарських угідь	Площа, га	в тому числі за ґрунтовими різновидами						
			40д	41д	49д	50д	50е	59д	218д
4	Рілля	66,1	48,13		11,48		1,64		4,85
7		144,54		69,12	42,9	28,92	3,6		
8		71,3	38,54				31,72		1,04
11		25,14	23,04						2,1
12		57,75		33,93	23,82				
13		12,09	6,43		5,66				
15		59,12		45,76		3,74	5,2	2,46	1,96
19		37,47		37,47					
20		63,19	0,84	31,42	20,07	10,86			
21		53,15		26,8	26,35				
22		7,42		1,44	5,98				
24		66,42		63,33	3,09				
25		35,28	0,93	15,21	13,37	5,77			
28		21,15	21,15						
29		5,83	4,88				0,95		
30		50,35	47,85				2,5		
32		6,83		1,26			5,57		
35		150,88	6,44	105,82	35,06				3,56
36		110,14	7,05	69,25	29,4	4,25	0,19		
37		10,99		9,75		1,24			
38а		21,18		1,6		19,58			
38б		16,1				16,1			
38в		17,34				17,34			
40		19,62		16,28					3,34
41		43,07		8,34	33,02				1,71
43		25,49			19,97			5,36	0,16
2		18,59	14,31		3,07				1,21
10		32,26	17,98	3,79	3,65				6,84
42		7,8		7,28	0,52				
1	пасовище	10,77			9,31				1,46
14		28,2		24,73					3,47
16		10,17			6,19	3,98			
23		12,07		0,85	11,22				
27		3,41		3,41					
31		12,14					12,14		
24		24,18		21,77	0,66				1,75
5	сад	12,5	10,66						1,84
9		22,83	16,76				2,05		4,02
17	сінокоси	20,13		7,19	7,2	1,27			4,47
39		5,5							5,5
Всього		1418,49	264,99	605,8	311,99	113,05	65,56	7,82	49,28

З даної таблиці видно, що на території переважають 41д – чорноземи опідзолені і слабореградовані та темно-сірі сильнореградовані середньосуглинкові ґрунти, їх площа становить – 605,8 га.

Таблиця 3.5 – *Характеристика сільськогосподарських угідь за агрогосподарськими групами ґрунтів*

№ з/п	Назва сільськогосподарських угідь	Площа, га	в тому числі за агрогрупами						
			40д	41д	49д	50д	50е	59д	218д
1	Рілля	1256,59	237,57	547,85	277,41	107,8	51,37	7,82	26,77
3	Сінокоси	25,63		7,19	7,2	1,27			9,97
4	Сад	35,33	27,42				2,05		5,86
5	Пасовища	100,94		50,76	27,38	3,98	12,14		6,68
Всього		1418,49	264,99	605,8	311,99	113,05	65,56	7,82	49,28

Отже, майже 550 га ріллі розташовано на агрогрупу 41д, майже 280 га – на агрогрупі 49д та 237 га – на агрогрупі 40д, що вказує на досить родючий ґрунтовий покрив, який сприяє вирощування всіх районованих сільськогосподарських культур відповідно до спеціалізації господарств, однак для якісного оцінювання ґрунтового покриття необхідно здійснити бонітування ґрунтів та визначити вартість кожної агрогосподарської групи.

3.3 Обробка вихідних даних для визначення грошового оцінювання угідь

Грошове оцінювання угідь — це визначення вартості земельних ділянок (ріллі, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень тощо) на основі їхньої якості, продуктивності та економічної цінності. В Україні застосовують два

основні види оцінювання: *нормативна грошова оцінка*, яку використовують для розрахунку орендної плати, розміру земельного податку чи визначення втрат сільськогосподарського виробництва; *експертна грошова оцінка*, яка здійснюється при спадкуванні, купівлі, продажу, заставі.

Для виконання грошового оцінювання необхідно знати: тип та площу угіддя, бонітет ґрунтів (якісний стан); кліматичні умови; розташування угіддя; урожайність сільськогосподарських культур тощо.

Для початку оцінювання першочергово визначається площа приватизаційного фонду території дослідження. Так, в межах населеного пункту за статистичними даними розміщено 360 дворів, в яких проживає 1308 осіб, з яких право на земельну частку (пай) отримали 824 особи. Серед працездатних пайщиків (320 осіб) в соціально-побутовій сфері зайнято 85 працівників, а в аграрному секторі – 235 осіб; 504 пайщиків становлять пенсіонери.

На час здійснення паювання земель сільськогосподарського призначення було виділено частину ріллі під резервний фонд, а решту території розпайовано серед громадян, які мали право на отримання земельної частки (паю).

Резервний фонд створюється сільськими, селищними радами на своїй території в розмірі від 7 до 15 % від всіх сільськогосподарських угідь, включаючи і угіддя, які знаходяться в населених пунктах.

Резервний фонд може використовуватись сільськогосподарськими підприємствами на умовах оренди. Резервний фонд може використовуватись для розширення населеного пункту.

Фонд громадських потреб включає в себе вулиці, майдани, водойми, лісові насадження, цвинтарі, пасовища, сіножаті і інші насадження [13].

Рішення про включення в громадський фонд земель приймає сільська, селищна рада за погодженням з загальними зборами (зборами уповноважених) господарства, що реструктуризується. В таблиці 3.6 представлено розподіл земельного фонду в межах досліджуваного округу.

Таблиця 3.6 – Розподіл земельного фонду

Назва угіддя	Площа, га	Розподіл площі за земельними фондами		
		Комунальні землі		Приватизаційний фонд
		резервний фонд	громадський фонд	
Площа сільсько-господарських угідь, в т.ч	1418,49			
Рілля	1256,59	201,45		1055,14
Пасовища	100,94		100,94	
Сінокоси	25,63		25,63	
Багаторічні насадження в т.ч.	35,33			
Сади	35,33			35,33
Житлова забудова	160,6			160,6
Культурно-побутові буд.	22,9		22,9	
Вулиці і майдани	34,4		34,4	
Озеленення	11,53		11,53	
Всього	1647,92	201,45	195,40	1251,07

Отже, з розрахунків таблиці 3.6 можна зробити висновок, що резервний фонд становить 201,45 га; громадський фонд становить 195,40 га до якого входять природні кормові угіддя, культурно побутові споруди, вулиці, майдани та парки, а приватизаційний фонд становить 1251,07 га куди входить рілля та плодові насадження.

Середньозважений бал бонітету контуру ($B_{св}$) визначається за формулою

$$B_{св} = \sum PБ : \sum P \quad (3.1),$$

де: $\sum PБ$ – сума добутків площ агрогруп (грунтових різновидів) в контурі на їх бали бонітету ;

ΣP – сума площ агрогруп (грунтових різновидів) в контурі, або загальна площа контуру.

Середній бал по ріллі за визначеними середньозваженими балами бонітету становить 51, а по саду – 50. В таблиці 3.7 вираховано вартість 1 га кожної агровиробничої групи ґрунтів по приватизованим угіддям

Таблиця 3.7 - Розрахунок шкал грошової оцінки 1 га агрогрупи ґрунтів

Шифр агрогруп	Грошова оцінка 1 га агрогрупи, грн	Бал бонітету агрогрупи	Середній бал бонітету угідь, які підлягають паюванню	Грошова оцінка 1 га агрогрупи, грн
Рілля				
40д	35 500,0	53	51	36 892,0
41д		63		43 853,0
49д		39		27 147,0
50д		37		25 755,0
50е		26		18 098,0
59д		49		34 107,0
218д		52		36 196,0
Багаторічні насадження				
40е	130 000,0	54	50	140 400,0
50е		26		67 600,0
49д		39		101 400,0
218е		52		135 200,0

Отже, за розрахунками в таблиці 3.7 можна зробити висновок, що найдорожче коштує 1 га агрогрупи 41д на ріллі та 40е – в плодовому саду.

Кількість балогектарів, або гривень – гектарів, які приходяться на одну земельну частку (пай), визначаються за формулами:

$$B_{га} = \Sigma PБ / \quad (3.2)$$

Де, $B_{га}$ – кількість балогектарів, які приходяться на одну земельну частку (пай);

$\Sigma PБ$ – сума площ агро груп (грунтових різновидів) в сільськогосподарських угіддях на їх бал;

n – кількість земельних часток (паїв).

$$B_0 = \Sigma P_0 / n \quad (3.3)$$

Де, B_0 – кількість гривень-гектарів, які приходяться на одну земельну частку (пай);

ΣP_0 – сума площ агрогруп (грунтових різновидів) в сільськогосподарських угіддях на їх оціночну вартість;

n – кількість земельних часток (паїв).

У таблиці 3.8 проводиться розрахунок оціночної вартості земельних ділянок по ріллі та по приватизованому плодовому саду.

$$\Gamma_d = \Sigma P_{agr} \cdot \Gamma_{agr} \quad (3.4)$$

Де, Γ_d – грошова оцінка ділянки;

P_{agr} – площа під агрогрупами;

Γ_{agr} – грошова оцінка агрогрупи.

Таблиця 3.8 - Розрахунок оціночної вартості агровиробничих груп ґрунтів в розрізі контурів ріллі

Номер контуру	Площа агрогрупи, га	Шифр агрогрупи	Грошова оцінка 1 га агрогрупи, грн	Грошова оцінка ділянки, грн
1	2	3	4	5
Рілля				
4	48,13	40д	36 892,0	1 775 612,0
	11,48	49д	27 147,0	311 648,0
	1,64	50е	18 098,0	29 681,0
	4,85	218д	36 196,0	175 550,0
	Σ			2 292 492,0
7	69,12	41д	43 853,0	3 031 120,0
	42,9	49д	27 147,0	1 164 606,0
	28,92	50д	25 755,0	744 835,0

	<i>Продовження таблиці 3.8</i>			
	3,6	50е	18 098,0	65 153,0
	Σ			5 005 714,0
8	38,54	40д	36 892,0	1 421 818,0
	31,72	50е	18 098,0	574 069,0
	1,04	218д	36 196,0	37 644,0
	Σ			2 033 531,0
11	23,04	40д	36 892,0	849 992,0
	2,1	218д	36 196,0	76 012,0
	Σ			926 004,0
12	33,93	41д	43 853,0	1 487 933,0
	23,82	49д	27 147,0	646 641,0
	Σ			2 134 575,0
13	6,43	40д	36 892,0	237 216,0
	5,66	49д	27 147,0	153 652,0
	Σ			390 868,0
15	45,76	41д	43 853,0	2 006 713,0
	3,74	50д	25 755,0	96 324,0
	5,2	50е	18 098,0	94 110,0
	2,46	59д	34 107,0	83 903,0
	1,96	218д	36 196,0	70 944,0
	Σ			2 255 670,0
19	37,47	41д	43 853,0	1 643 172,0
	Σ			1 643 172,0
20	0,84	40д	36 892,0	30 989,0
	31,42	41д	43 853,0	1 377 861,0
	20,07	49д	27 147,0	544 840,0
	10,86	50д	25 755,0	279 670,0
	Σ			2 233 389,0
21	26,8	41д	43 853,0	1 175 260,0
	26,35	49д	27 147,0	162 339,0
	Σ			1 337 599,0
22	1,44	41д	43 853,0	63 148,0
	5,98	49д	27 147,0	162 339,0
	Σ			225 487,0
24	63,33	41д	43 853,0	2 777 210,0
	3,09	49д	27 147,0	83 884,0
	Σ			2 861 094,0
25	0,93	40д	36 892,0	34 310,0
	15,21	41д	43 853,0	667 004,0
	13,37	49д	27 147,0	362 955,0
	5,77	50д	25 755,0	148 606,0
	Σ			1 212 875,0

28	<i>Продовження таблиці 3.8</i>			
	21,15	40д	36 892,0	780 266,0
			Σ	780 266,0
29	4,88	40д	36 892,0	180 033,0
	0,95	50є	18 098,0	17 193,0
			Σ	197 226,0
30	47,85	40д	36 892,0	1 765 282,0
	2,5	50є	18 098,0	45 245,0
			Σ	1 810 527,0
32	1,26	41д	43 853,0	55 255,0
	5,57	50є	18 098,0	100 806,0
			Σ	156 061,0
35	6,44	40д	36 892,0	237 585,0
	105,82	41д	43 853,0	4 640 525,0
	35,06	49д	27 147,0	951 845,0
	3,56	218д	36 196,0	128 858,0
			Σ	5 958 813,0
36	7,05	40д	36 892,0	260 089,0
	69,25	41д	43 853,0	3 036 820,0
	29,4	49д	27 147,0	798 122,0
	4,25	50д	25 755,0	109 459,0
	0,19	50є	18 098,0	3 439,0
			Σ	4 207 929,0
37	9,75	41д	43 853,0	427 567,0
	1,24	50д	25 755,0	31 936,0
			Σ	459 503,0
Вартість ріллі				38 122 795,0
Сад				
5	10,66	50є	67 600,0	720 616,0
	1,84	40є	140 400,0	258 336,0
			Σ	978 952,0
9	16,76	40є	140 400,0	2 353 104,0
	2,05	49д	101 400,0	207 870,0
	4,02	50є	67 600,0	271 752,0
			Σ	2 832 726,0
	Вартість саду			3 811 678,0

Отже, за результатами розрахунків загальна вартість ріллі в приватизаційному фонді становить 38 млн. 122 тис.795 грн.; вартість приватизованого саду – 3 млн. 811 тис. 678 грн. Щоб визначити яку суму

становить вартість паю, необхідно здійснити наступні розрахунки за формулами 3.5; 3.6 та 3.7.

$$B_3 = \Gamma_{\text{оз.}} / K_{\text{ос.}}, \quad (3.5)$$

де, B_3 – вартість земельної частки;

$\Gamma_{\text{оз.}}$ – грошова оцінка сільськогосподарських угідь, переданих у приватну власність;

$K_{\text{ос.}}$ – кількість осіб, які мають право на земельну частку.

$$K_{\text{п.}} = \Gamma_{\text{д.}} / B_3 \quad (3.6)$$

де, $K_{\text{п.}}$ – кількість земельних паїв;

$\Gamma_{\text{д.}}$ – грошова оцінка ділянки;

B_3 – вартість земельної частки.

$$P_c = P_{\text{д.}} / K_{\text{п.}}, \quad (3.7)$$

де, P_c – середній розмір земельного паю;

$P_{\text{д.}}$ – площа ділянки;

$K_{\text{п.}}$ – кількість земельних паїв.

Таблиця 3.9 - Характеристика земельних ділянок, переданих у приватну власність

Номер контуру	Площа, га	Грошова оцінка ділянки, грн	Вартість земельної частки, грн	Кількість земельних паїв, шт.
1	2	3	4	5
Рілля				
4	66,10	2 292 492,0	46 266,0	50,0
7	144,54	5 005 714,0	46 266,0	108,0
8	71,3	2 033 531,0	46 266,0	44,0
11	25,14	926 004,0	46 266,0	20,0
12	57,75	2 134 575,0	46 266,0	46,0
13	12,09	390 868,0	46 266,0	8,0
15	59,12	2 255 670,0	46 266,0	49,0
19	37,47	1 643 172,0	46 266,0	36,0
20	63,19	2 233 389, 0	46 266,0	48,0
21	53,15	1 337 599,0	46 266,0	29,0
22	7,42	225 487,0	46 266,0	5,0

<i>продовження таблиці 3.9</i>				
24	66,42	2 861 094,0	46 266,0	62,0
25	35,28	1 212 875,0	46 266,0	26,0
28	21,15	780 266,0	46 266,0	17,0
29	5,83	197 226,0	46 266,0	4,0
30	50,35	1 810 527,0	46 266,0	39,0
32	6,83	156 061,0	46 266,0	3,0
35	150,88	5 958 813,0	46 266,0	129,0
36	110,14	4 207 929,0	46 266,0	91,0
37	10,99	459 503,0	46 266,0	10,0
Сума		38 122 795,0		824
5		978 952,0	4 626,0	212,0
9		2 832 726,0		612,0
Сума		3 811 678,0		824

Таким чином, за розрахунками в таблиці 3.9 було визначено вартість земельної частки (паю) ріллі для кожного пайщика становить на даний момент 46 тис. 266 грн. незалежно від площі паю. Також було визначено кількість паїв, які розміщуються в кожному контурі. Найбільша кількість паїв розміщується в 35 та 7 контурах. Вартість паю для всіх пайщиків в приватизованому саду становить 4 тис. 626 грн. Кількість паїв на винограднику не виділяється в натурі, лише кожен землевласник отримує за оренду свою оплату.

РОЗДІЛ IV

СТВОРЕННЯ ЗЕМЛЕВОЛОДІНЬ (ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ) СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Встановлення площі землеволодінь (землекористувань)

Формування землеволодінь і землекористувань проводиться на добровільних засадах за ініціативою самих членів підприємства, в умовах вільного доступу його членів до вирішення усіх питань, що при цьому виникають. Кожний член підприємства є самостійним і незалежним під час прийняття рішення щодо майбутнього використання своєї земельної частки.

Формування землеволодінь і землекористувань недержавних сільськогосподарських підприємств (реструктуризація) здійснюється з дотриманням чинних в Україні законодавчих та нормативних актів, які регулюють майнові і земельні відносини власності, визначають організаційно-правові форми сільськогосподарського виробництва ринкового типу.

Формування землеволодінь і землекористувань здійснюється комісіями, які з цією метою створюються в господарствах. До складу комісій включаються провідні спеціалісти господарства, досвідчені і авторитетні працівники з числа його членів, в тому числі пенсіонерів. За згодою, до складу комісій включаються представники органів місцевого самоврядування і громадських організацій, фахівці державних органів управління районної ланки.

Необхідні організаційно-технічні і технологічні обґрунтування у складі проєкту реструктуризації виконує група кваліфікованих спеціалістів, до якої входять: юрист, землевпорядник, агроном-економіст, бухгалтер. При необхідності до складу цієї групи можуть залучатись зоотехніки, садоводи, овочівники та інші спеціалісти, потреба в роботі яких зумовлена виробничим напрямом діяльності існуючого господарства, а також тих, що виникають на його базі.

При формуванні землеволодінь та землекористувань обов'язковим є дотримання ряду умов і вимог.

У процесі проведення землепорядних робіт повинна бути виділена земельна ділянка (земельні ділянки), що має властиві тільки їй характеристики: місце розташування, межі, координати точок повороту, ліній.

Розмір землекористування, землеволодіння повинен встановлюватися (або уточнюватися) з урахуванням діючих норм надання земель для різних потреб, а також з врахуванням їхнього компактного розміщення, дотримання природоохоронного законодавства, містобудівних, санітарних, протипожежних та інших норм і правил з використанням наявної землепорядної і містобудівної документації.

В межі землекористування повинні включатися площі, безпосередньо зайняті об'єктами нерухомості, а також прилеглі території, необхідні для забезпечення функціонування (обслуговування) конкретного об'єкта нерухомості відповідно до діючих норм. Порядок формування землекористувань встановлюється чинним законодавством.

Обов'язковою умовою при виконанні землепорядних робіт з формування землекористування є складання плану земельної ділянки.

Формування сільськогосподарських підприємств здійснюється на основі побажань пайщиків. Рекомендуються наступні форми господарювання: фермерські господарства, акціонерні товариства приватні і публічні, повні товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, командитні товариства, сільськогосподарські виробничі кооперативи [22].

3.2 Розміщення і формування земельних масивів землекористувань

На території досліджуваної територіальної громади було запропоновано наступні види господарств, а саме: приватне орендне підприємство (ПОП) «Весна», загальна площа якого – 549,05 га, фермерське господарство (ФГ) «АгроСан» - 71,3 га, приватне акціонерне товариство (ПрАТ) «Зоря» - 303,76 га, приватне підприємство (ПП) «Мрія» - 247,83 .

Приватним підприємством (ПП) визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання — юридичної особи.

Господарським кодексом визначено, що приватне підприємство є господарюючим суб'єктом, яке як юридична особа несе відповідальність у випадках та в порядку, передбаченому законодавством. Характерною рисою приватних підприємств є необов'язковість формування статутного фонду, а також відсутність будь-яких обмежень щодо його розмірів у випадку, коли засновники визнали за необхідне створити такий фонд.

Приватне підприємство вдало поєднує окремі риси складних організаційно-правових форм господарювання і є повноцінною, рівноправною з іншими юридичними особами, формою господарювання з притаманним йому керівництвом, посадовими особами, які відповідають за його діяльність, поточними та іншими рахунками, печаткою та іншими ознаками юридичної особи. З іншого боку — це унітарна організація, яка повністю підпорядкована тільки своєму власнику.

Фермерське господарство (ФГ) є формою підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону.

Фермерське господарство може бути створене одним громадянином України або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї, відповідно до закону. Фермерське господарство має своє найменування, печатку і штамп. Фермерське господарство діє на основі Статуту. У Статуті зазначаються найменування господарства, його місцезнаходження, адреса, предмет і мета діяльності, порядок формування

майна (складеного капіталу), органи управління, порядок прийняття ними рішень, порядок вступу до господарства та виходу з нього та інші положення, що не суперечать законодавству України.

Приватно-орендне підприємство (ПОП) – форма підприємства, яка виникла при переході від державної до ринкової економіки. Підприємство створене на базі орендованого комунального майна і управляється до приватними особами. Характерною особливістю є те, що майно орендоване, засновниками є група осіб та має статус приватного суб'єкта господарювання і працює для отримання прибутку. Приватно – орендне підприємство «Весна» є підприємством, яке зберегло історичну форму після оренди майна і діє на основі старих норм про колективні та орендні підприємства та на основі Господарського кодексу України.

Приватне акціонерне товариство (ПрАТ) – вид акціонерного товариства, в якому статутний капітал поділений на акції, які не продаються публічно на біржі та розповсюджуються серед обмеженого кола осіб. Характерною особливістю товариства є:

- обмеженість кількості акціонерів;
- - відповідальність акціонерів обмежується вартістю їхніх акцій;
- створення юридичної особи;
- акції не пропонуються вільно необмеженому колу людей.

Перевагою приватного акціонерного товариства є простий контроль складу власників, зручно для закритого бізнесу, можливість залучати інвесторів через продаж акцій без перетворення на товариства з обмеженою відповідальністю [27].

В таблиці 4.1 представлено експлікацію новостворених сільськогосподарських підприємств, визначено кількість паїв в кожному господарстві, вираховано коефіцієнт компактності.

Таблиця 4.1 - Експлікація новостворених сільськогосподарських підприємств

Показники	Одиниці виміру	Назва новостворених підприємств			
		ПОП "Весна"	ФГ "АгроСан"	ПрАТ "Зоря"	ПП "Мрія"
Загальна кількість власників земельних часток (паїв)	одиниць	297– (по ріллі) 824 – (по саду)	64	237	226
Загальна площа сільськогосподарських підприємств, в т.ч.	га	549,05	71,3	504,68	272,01
Рілля	га	402,24	71,3	303,76	247,83
Сад	га	35,33			
Ліс	га	40,88		106,1	
Ставок	га			40,24	
Господарський двір				6,83	
Сінокоси	га			20,13	
Пасовища	га	70,6		27,62	24,18
Коефіцієнт компактності		1,3	1,16	1,14	1,2

Коефіцієнт компактності (Кк) визначається за формулою:

$$K_k = P / 4\sqrt{P}, \quad (4.1)$$

де P – периметр господарства;

P – площа господарства

Виконавши розрахунки можна зробити висновок, що практично всі підприємства є компактними, господарство ПрАТ «Зоря» має найкращий коефіцієнт компактності за рахунок орендованих ділянок під лісом, ставком та природними кормовими угіддями.

Найбільша кількість земельних часток (паїв) розміщується в приватно-орендному підприємстві «Весна», яке орендує найбільшу площу ріллі – 402,24 га та плодовий сад.

4.3 Характеристика землекористувань за екологічною стійкістю

Екологічна стійкість землекористувань сільськогосподарського призначення є однією з ключових характеристик ефективного та раціонального використання земельних ресурсів. В умовах зростання антропогенного навантаження на агроландшафти, зміни клімату, деградації ґрунтів та зменшення біорізноманіття питання забезпечення екологічної стійкості сільськогосподарських земель набуває особливої актуальності, адже саме рівень екологічної стійкості визначає здатність агроєкосистем підтримувати продуктивність, зберігати природний потенціал та забезпечувати екологічну безпеку територій у довгостроковій перспективі.

Під екологічною стійкістю землекористувань сільськогосподарського призначення розуміють здатність земельних угідь та агроландшафтів зберігати свої природні властивості, функціональну цілісність і продуктивність під впливом природних та антропогенних факторів. Така стійкість проявляється у можливості земельної системи протистояти деградаційним процесам, адаптуватися до змін зовнішнього середовища та відновлювати свої властивості після негативного впливу.

Екологічна стійкість формується під впливом комплексу природних, економічних та організаційних чинників, які представлені на рисунку 4.1.

Одним із найважливіших критеріїв оцінки екологічної стійкості є співвідношення екологічно стабільних та нестабільних угідь. Надмірна розораність території призводить до посилення ерозійних процесів, виснаження ґрунтів, погіршення водного режиму та зниження стійкості агроландшафтів. Тому важливе значення має оптимізація структури земельних угідь шляхом збільшення площ природних кормових угідь, лісосмуг, захисних насаджень та інших екологічно стабілізуючих елементів.

ПРИРОДНІ ЧИННИКИ

- тип ґрунтів, рельєф місцевості, кліматичні умови, рівень зволоження, наявність природної рослинності, ступінь еродованості земель

ЕКОНОМІЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЧИННИКИ

- охоплюють структуру землекористування, рівень інтенсивності сільськогосподарського виробництва, застосування агротехнологій, систему сівозмін, рівень екологізації аграрного виробництва

Рисунок 4.1 – Комплекс чинників екологічної стійкості

Для оцінки екологічної стійкості землекористувань застосовують систему показників та інтегральних коефіцієнтів. Одним із найбільш поширених є коефіцієнт екологічної стабільності території, який визначається як співвідношення площ екологічно стабільних угідь до площ інтенсивно використовуваних земель. Чим вищим є значення цього коефіцієнта, тим більш стійким вважається землекористування.

Важливим напрямом підвищення екологічної стійкості є впровадження принципів сталого землекористування. Це передбачає раціональне використання земельних ресурсів, дотримання науково обґрунтованих сівозмін, мінімізацію деградаційних процесів, застосування ґрунтозахисних технологій, органічного землеробства та заходів із відтворення родючості ґрунтів. Значну роль також відіграє екологічний моніторинг земель, який забезпечує своєчасне виявлення негативних змін у стані агроландшафтів та прийняття ефективних управлінських рішень [10].

На рисунку 4.2 представлено основні показники екологічної стійкості сільськогосподарських землекористувань.

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

- рівень розораності території

- співвідношення ріллі, луків, пасовищ, лісосмуг та інших стабілізуючих угідь

- ступінь ерозійної небезпеки ґрунтів

- вміст гумусу та показники родючості ґрунтів

- рівень антропогенного навантаження

- коефіцієнт екологічної стабільності

- рівень забруднення земель

- стан водних ресурсів і біорізноманіття

Рисунок 4.2 – Основні показники екологічної стійкості

Таким чином, екологічна стійкість землекористувань сільськогосподарського призначення є комплексною характеристикою, що відображає екологічний стан та здатність агроландшафтів забезпечувати стабільне функціонування в умовах антропогенного навантаження. Забезпечення високого рівня екологічної стійкості є необхідною умовою збереження родючості ґрунтів, охорони навколишнього природного середовища та досягнення сталого розвитку аграрного сектору економіки.

Екологічна стійкість аграрних підприємств забезпечує продовольчу безпеку країни та підтримує екологічну рівновагу.

Пріоритетністю у використанні сільськогосподарських угідь повинна бути екологічна стійкість землекористування, яка залежить від складу і співвідношення сільськогосподарських угідь, інтенсивного або обмеженого використання ріллі, наявності лісових насаджень, чагарників і характеризується коефіцієнтом екологічної стійкості, який можна визначити за формулою:

$$K_{ec} = \frac{\sum S_i K_u K_{cp}}{S}, \quad (4.1)$$

де K_{ec} – коефіцієнт екологічної стійкості;

S_i – площа угідь, га;

K_u – коефіцієнт екологічної цінності земель;

K_{cp} – коефіцієнт екологічної стійкості рельєфу;

S – загальна площа землекористування, га.

Чим більший коефіцієнт, тим вища екологічна стійкість землекористування.

Якщо: $K_{ec} \geq 0.5$ – високий рівень стійкості сільськогосподарського підприємства;

$K_{ec} = 0.35 - 0.5$ – середній рівень стійкості сільськогосподарського підприємства;

$K_{ec} \leq 0.35$ – низький рівень екологічної стійкості.

Таблиця 4.2 - Оцінка структури угідь ПОП «Весна»

№ з/п	Угіддя	Площа		Екологічно збалансована структура, %
		га	%	
1	Оброблювані землі	437,57	86,0	70-60
2	Луки і пасовища	70,6	14,0	30-40
Всього сільськогосподарських угідь		508,17	100,0	100

Таким чином, оброблювані землі приватно-орендного підприємства становлять 86%, в той час як кормові угіддя – лише 14%, що вказує на низьку екологічно збалансовану структуру землекористування.

Екологічний стан використання сільськогосподарських угідь залежить від балансу органічної речовини в процесі їх використання, адже природні кормові угіддя та поля з засіяними багаторічними травами найбільше накопичують гумусу в ґрунті.

Таблиця 4.3 - Оцінка структури угідь ПрАТ «Зоря»

№ з/п	Угіддя	Площа		Екологічно збалансована структура, %
		га	%	
1	Оброблювані землі	303,76	85,0	70-60
2	Луки і пасовища	47,75	15,0	30-40
Всього сільськогосподарських угідь		351,51	100,0	100

Отже, за розрахунками в таблицях 4.2 та 4.3 можна зробити висновок, що в обох великих новостворених господарствах не збалансована структура земельних угідь, так як в випадку екологічно збалансованості співвідношення оброблюваних земель до природних кормових угідь становить 60 до 40, або 70 до 30, а в нашому випадку – 86 до 14 та 85 до 15. Однак, приватно-акціонерне товариство «Зоря» містить у своєму складі також ліс, який значно покращує екологічний стан землекористування.

Враховуючи рельєф території новостворених сільськогосподарських підприємств було визначено екологічну стійкість господарств по двох підприємствах ПОП «Весна» та ПрАТ «Зоря».

Таблиця 4.4 - Визначення коефіцієнту екологічної стійкості ПрАТ «Зоря»

ПрАТ «Зоря»					
№ з/п	Угіддя	Площа, га	Коефіцієнт		Розрахункова величина
			Кц	Кс. р	
1	Рілля	303,76			46,61
	0°-1°	111,1	0,2	1	22,22
	1°-3°	79,93	0,2	0,7	11,20
	3 – 5	83,66	0,2	0,6	10,03
	5 – 7	26,68	0,2	0,5	2,70
	7 - 10	2,39	0,2	0,4	0,20
2	Кормові угіддя	47,75	0,8	0,7	26,74
3	Ліс	106,10	0,9	1,0	95,49
Σ		457,61			168,84

Кес = 0,37. Отже, коефіцієнт екологічної стійкості по новоствореному господарству ПрАТ «Зоря» становить 0,37, що вказує на середній рівень екологічної стійкості землекористування.

Таблиця 4.5 - Визначення коефіцієнту екологічної стійкості ПОП «Весна»

ПОП «Весна»					
№ з/п	Угіддя	Площа га	Коефіцієнт		Розрахункова величина
			Кц	Кс. р	
1	Рілля	402,24			
	0°-1°	53,40	0,2	1	10,68
	1°-3°	132,21	0,2	0,7	18,51
	3°-5°	148,38	0,2	0,6	17,81
	5°-7°	68,25	0,2	0,5	6,83
2	Кормові угіддя	70,60	0,8	0,7	39,54
3	Ліс	40,88	0,9	1,00	36,80
4	Багаторічні насадження	35,33	0,5	0,5	8,83
Σ		549,05			139,00

Кес = 0,25. Отже, за розрахунками в таблиці 4.5 можна зробити висновок, що коефіцієнт екологічної стійкості приватно-орендного підприємства «Весна» є надто низьким і вказує що господарство екологічно нестійке. Тобто, в подальшому для ефективного ведення господарської діяльності необхідно передбачити агротехнічні, організаційно-господарські протиерозійні заходи.

РОЗДІЛ V

СКЛАДАННЯ СХЕМИ ВНУТРІГОСПОДАРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ НОВОСТВОРЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ

5.1. Організація території та структура посівних площ

Організація території та структура посівних площ сільськогосподарських угідь — це важливі складові раціонального землекористування в сільському господарстві, які забезпечують ефективне використання земельних ресурсів, підвищення врожайності та збереження родючості ґрунтів.

Організація території — це система заходів щодо раціонального розміщення земельних угідь, полів, доріг, лісосмуг, господарських центрів та інших елементів землекористування [16].

Основні завдання організації території представлені на рисунку 5.1.

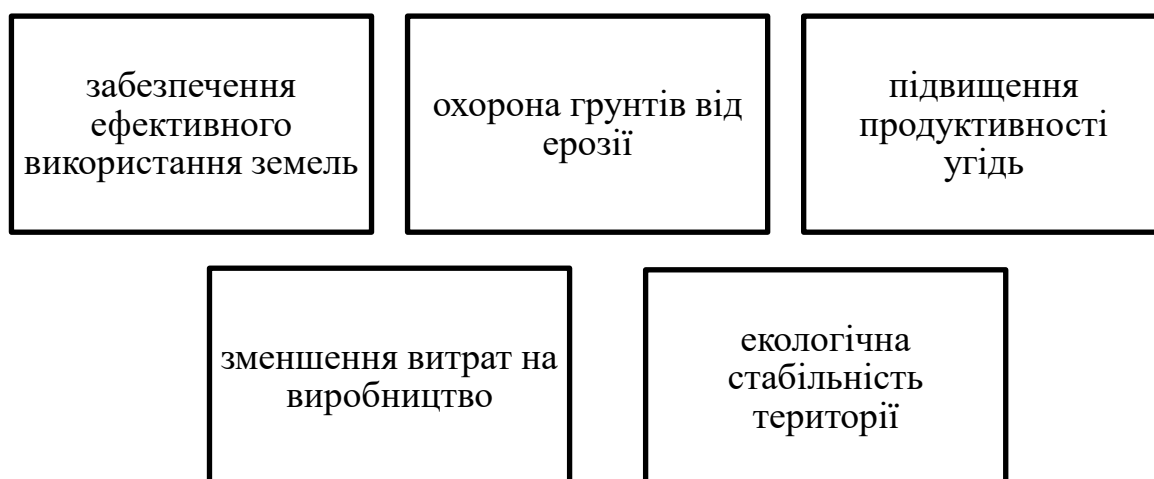

Рисунок 5.1 – Завдання організації території

Основними елементами організації території є:

1. земельні угіддя (рілля, перелоги, багаторічні насадження, природні кормові угіддя);

2. польова організація території (формування полів сівозмін; визначення їх площі та конфігурації; розміщення польових доріг; організація захисних лісосмуг);
3. сівозміни (основні типи - польові, кормові, спеціальні);
4. протиерозійна організація території (контурне землеробство, залуження схилів, терасування, закладання лісозахисних насаджень).

Структурою посівних площ є співвідношення площ, зайнятих різноманітними сільськогосподарськими культурами у загальній площі ріллі, яка виражається у відсотках або гектарах. Основними групами культур у структурі посівних площ є: зернові культури (кукурудза, пшениця, ячмінь, жито, овес, гречка); технічні культури (цукровий буряк, соняшник, ріпак, соя); кормові культури (багаторічні та однорічні трави, кукурудза на силос та зелену масу, кормові коренеплоди, гарбузи); овочеві та баштанні (картопля, овочі, дині, кавуни).

На структуру посівних площ впливають деякі фактори, які представлені на рисунку 5.2.

ПРИРОДНІ ФАКТОРИ клімат тип ґрунтів рельєф зволоження	ЕКОНОМІЧНІ ФАКТОРИ спеціалізація господарства рівень технічного забезпечення рентабельність культур попит на продукцію	ЕКОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ дотримання сівозмін запобігання виснаженню земель необхідність збереження родючості ґрунтів

Рисунок 5.2 – Фактори впливу на структуру посівних площ

Висока віддача кожного гектара ріллі сівозміни незалежно від типу і виду можлива за умови оптимального насичення її відповідними

сільськогосподарськими культурами. За даними Інституту землеробства УААН в підзоні достатнього зволоження насичення озимою пшеницею до 40% не збільшує валовий збір зерна в сівозміні. Збільшення площі під горохом з 10 до 20% і більше викликає істотне зниження врожайності цієї культури і середньої врожайності зернових в сівозміні.

Кукурудза знижує врожайність на 9–9,5 ц/га при збільшенні її частки в структурі до 30% (20 на зерно і 10 на силос). На врожайність ячменю збільшення його площі від 10 до 20% не впливає, але врожайність озимої пшениці знижується на 2 ц/га внаслідок погіршення складу попередників та високого насичення колосовими культурами. Оптимальним для підзони цей показник лежить у межах 40%. Насичення сівозміни зерновими від 60 до 80% за рахунок збільшення вівса від 10 до 20% забезпечує збільшення валового збору фуражного зерна і не впливає негативно на врожайність озимої пшениці та ячменю.

Оптимальною нормою насичення сівозміни цукровими буряками є 20%, але вона може бути збільшена до 30% за умови ретельного контролю за санітарним станом ґрунту. За багаторічними даними інституту землеробства УААН та інших наукових установ, найвищу рентабельність забезпечують сівозміни з багаторічними травами, зерновими 50–60% (озима пшениця 20–30, ячмінь, горох, кукурудза — по 10), просапними (цукрові буряки і кукурудза — по 20%). Така структура придатна для багатогалузевих господарств різної форми власності [7].

Рациональна структури посівних площ у загальному вигляді визначається у такій послідовності.

1. На основі обстежень уточнюють наявність орних земель в підприємстві за рівнем їх родючості, еродованості тощо та виявляють угіддя, які придатні для переведення у рілля.

2. Розраховують попередні розміри посівних площ виходячи із загальної потреби в продукції та планової урожайності відповідних сільськогосподарських культур. При цьому підбирають найбільш прибуткові

товарні та найбільш ефективні кормові культури з урахуванням їх вимог до умов вирощування та ґрунтово-кліматичних умов підприємства.

3. На основі попередньо розробленої структури посівних площ та агропромислової характеристики ґрунтів визначають кількість сівозмін і їх площі, склад культур, розмір та кількість полів кожної сівозміни. При цьому доцільно розробити декілька варіантів системи сівозмін.

4. Проводять організаційно-економічну та агротехнічну оцінку варіантів системи сівозмін та вибирають із них найефективніший.

5. По розміру полів під культурою в системі сівозмін визначають розміри посівних площ та раціональну структуру посівних площ. При необхідності система сівозмін після цього може бути уточнена [2].

Вимоги до раціональної структури посівів представлені на рисунку 5.3.

Рисунок 5.3 - Вимоги щодо раціональної структури посівів

Правильна організація території та раціональна структура посівних площ повинні забезпечувати:

- підвищення врожайності;
- виконання договірних зобов'язань щодо реалізації продукції;
- внутрішні потреби підприємства в продукції рослинництва;

- раціональне використання трудових ресурсів і засобів виробництва, особливо техніки;
- виробництво кормів для тваринництва в необхідних обсягах і якості з найменшими витратами;
- покращення екологічного стану земель;
- зниження виробничих витрат
- виконання вимог щодо чергування культур в сівозмінах відповідно до ґрунтово-кліматичних умов та спеціалізації підприємства
- забезпечення ефективного використання техніки та трудових ресурсів тощо.

Сівозміна – це науково обґрунтоване чергування сільськогосподарських культур та парів у часі й на території. Залежно від ґрунтово-кліматичних умов і спеціалізації господарства сівозміни відрізняються складом і чергуванням культур, кількістю полів та їх розмірами. За ознакою виробничого призначення та вирощування певної продукції сівозміни поділяють на типи, а за співвідношенням сільськогосподарських культур – на види.

Виділяють три типи сівозмін: польові, кормові та спеціальні. Польові сівозміни призначені в основному для вирощування зернових, технічних культур і картоплі. Частина площі польової сівозміни може бути зайнята кормовими культурами.

У великих підприємствах застосовують 7 – 10 – пільні сівозміни. У фермерських господарствах, які мають невелику площу землекористування, та у підприємствах, що орендують значні площі землі, застосовують зазвичай сівозміни з короткою ротацією (4 – 5 полів).

Розроблення сівозмін на підприємстві ведеться на основі перспектив його розвитку, що визначені бізнес-планом. Сівозміни проектується по кожному підрозділу [17].

Визначаючи кількість сівозмін та розподіляючи культури між ними, враховують наявність та розташування населених пунктів і тваринницьких

ферм, кількість землі, рельєф місцевості, конфігурацію полів, розчленованість земельних масивів річками, дорогами, лісовими насадженнями.

Велика кількість сівозмін веде до зменшення розмірів полів, що негативно впливає на ефективність використання техніки. Великі за розміром поля сівозміни погіршують умови організації виробництва.

Польові сівозміни розміщують на польових землях та вододілах крутизною до 3°. Залежно від кліматичних зон раціональний розмір їх сівозмінної площі становить 800 – 1000 га. Кормові, прифермські сівозміни розміщують на родючих ґрунтах біля тваринницьких ферм. На луках і заплавах впроваджують лукопасовищні сівозміни. Овочеві, рисові та інші спеціальні сівозміни впроваджують біля населених пунктів, водних джерел та в умовах зрошення. На схилах крутизною 3 – 7° для захисту ґрунту від водної ерозії розміщують ґрунтозахисні сівозміни.

При організації сівозмінної площі потрібно передбачити, щоб кожна культура займала одне або кілька цілих полів. Вони повинні мати по можливості правильну прямокутну форму і приблизно однаковий розмір з метою раціонального використання техніки. Відхилення в розмірі полів допускається 3 – 10 %. Бажане співвідношення ширини до довжини поля 1:2, 1:3 при площі поля 150 – 200 га і більше та 1:4 при площі не менше 50 га. У рівнинних лісостепових і степових районах поля нарізають довгими сторонами перпендикулярно до напрямку пануючих вітрів, а на схилах – впоперек їх для затримання дощових і зливових вод; а в районах надмірного зволоження – вздовж схилу або під невеликим кутом.

Спроектовані варіанти системи сівозмін потребують агротехнічного та організаційно-економічного оцінювання. Агротехнічна оцінка проєктних варіантів сівозмін передбачає відповідність їх системі агротехніки, удобрення, розміщення і чергування культур та іншим факторам збереження і підвищення родючості ґрунтів.

На території дослідження в землеволодінні ПОП «Весна» та ПрАТ «Зоря» запроєктовано по польовій сівозміні, а на території ПП «Мрія» - польову і овочеву сівозміни.

Таблиця 5.1 – Схеми чергування культур в сівозмінах

№ з/п	Назва господарства	Тип сівозміни	Сільськогосподарська культура
1	ПОП «ВЕСНА»	ПОЛЬОВА	Горох
2			Озима пшениця
3			Кукурудза на зерно
4			Горохо-вівсяна суміш на зелений корм
5			Озима пшениця
6			Ярий ячмінь
7			Кукурудза на силос
8			Соняшник
1	ПрАТ «Зоря»	ПОЛЬОВА	Озима пшениця
2			Ярий ячмінь
3			Соя
4			Кукурудза на зерно
5			Цукровий буряк
6			Картопля

Організація території та раціональна структура посівних площ є основою ефективного сільськогосподарського виробництва. Вони забезпечують економічну вигоду, стабільність урожаю та збереження природних ресурсів.

Під час визначення обсягів виробництва продукції рослинництва слід враховувати чинники:

- 1) склад сільськогосподарських угідь;
- 2) розміри посівних площ;
- 3) рівень урожайності сільськогосподарських культур;
- 4) стан і родючість ґрунтів;
- 5) можливість забезпечення органічними та мінеральними добривами;
- 6) використання прогресивних технологій вирощування із застосуванням високоврожайних сортів;
- 7) продуктивність меліорованих земель тощо.

Таблиця 5.2 – Структура посівних площ новостворених сільськогосподарських підприємств

Назва культур	ПОП «Весна»			ПрАТ «Зоря»		
	Польова 8 - пільна			Польова 6 - пільна		
	Площа, га	урож ц/га	валовий вихід, ц	Площа, га	урож ц/га	валовий вихід, ц
озима пшениця	100,56	35,0	3520,0	51,3	35,0	1796,0
кукурудза на зерно	50,28	60,0	3017,0	51,3	60,0	3078,0
ярий ячмінь	50,28	38,0	1911,0	51,3	38,0	1950,0
горох	50,28	33,0	1660,0	51,3	33,0	1693,0
горохо-вівсяна суміш на зелений корм	50,28	280,0	14 078,0			
соняшник	50,28	27,0	1358,0			
кукурудза на силос	50,28	300,0	15 084,0			
soя				51,3	24,0	1231,0
картопля				51,3	180,0	9234,0

Отже, за розрахунками в таблиці 5.2 можна зробити висновок, що в приватно-орендному підприємстві «Весна» більшу частину посіві займають зернові культури, однак доволі велика площа відводиться під кормові культури для забезпечення поголів'я худоби кормами. В приватному акціонерному товаристві «Зоря» всі вирощувані культури відповідають спеціалізації – це зернові та технічні культури, які реалізуються зовні.

Можливий обсяг виробництва рослинництва залежить від багатьох чинників, але безпосередньо для розрахунку потрібно знати розмір посівної площі під тією чи іншою культурою і урожайність даної культури, тоді, валовий збір дорівнює, як посівна площа помножена на урожайність.

Урожайність сільськогосподарських культур в плановому періоді розраховується на основі досягнутого рівня і призначених до впровадження в плановому періоді агротехнічних заходів.

Обсяги виробництва тваринницької продукції визначають залежно від кількості поголів'я та рівня продуктивності худоби і птиці, підвищення цієї продуктивності внаслідок селекційно-плеємної роботи, застосування прогресивних технологій утримання та відгодівлі.

Для визначення обсягу виробництва продукції тваринництва необхідно здійснити балансовий розрахунок руху поголів'я худоби у плановому періоді (обіг стада). Такий розрахунок дозволяє визначити поголів'я худоби, необхідної для розрахунку виробництва продуктів тваринництва, а також контролювати структуру стада (питома вага корів, вихід молодняку та інше).

5.2. Розрахунок кормовиробництва та забезпеченість тваринництва кормами

Велике значення для забезпечення потреб народного господарства у тваринній продукції має продуктивність тварин, а саме:

- жива вага однієї голови худоби, що йде на м'ясо;
- надій молока на одну корову;
- настриг вовни з однієї вівці та ін.

При плануванні продуктивності худоби використовують чинниковий метод. До числа головних чинників, що визначають продуктивність худоби, відносяться:

1. Рівень харчування та структура раціону.
2. Породність худоби.
3. Умови утримання худоби.

4. Рівень механізації окремих процесів у тваринництві.

Зміна продуктивності визначається як сумарне значення результатів дії цих чинників. Планування розвитку тваринництва повинно бути обґрунтоване кормами. Укріплення кормової бази дозволяє забезпечити збільшення поголів'я худоби та підвищити її продуктивність.

Для визначення рівня забезпеченості тваринництва кормовими ресурсами розробляють баланс кормів, у якому потреба в них за видами узгоджена з надходженнями з різних джерел. Балансові розрахунки кормів виконують як у натуральних вимірниках, так і за кормовими одиницями. Особливу увагу звертають на забезпечення збалансованості кормів за протеїном та іншими поживними речовинами.

Передбачені програмою обсяги виробництва сільськогосподарської продукції повинні також забезпечити виконання державного замовлення та формування ресурсів для задоволення регіональних потреб.

Середньорічне поголів'я тварин розраховуємо на базі процентного співвідношення різних статеві-вікових груп тільки одного сільськогосподарського підприємства, яке найбільш компактне, в своєму складі містить понад 70 гектарів природних кормових угідь та орендує тваринницьку ферму (ПОП «Весна»). Розрахунки представлені в нижченаведеній таблиці 5.3. На підставі чого можна зробити висновок, що спеціалізація цього підприємства буде м'ясо-молочна. Всі подальші розрахунки також будуть проводитись на території цього підприємства.

Для розрахунку площ під кормові культури визначається потреба в кормах для ферм ВРХ, які розміщуються в створених сільськогосподарських підприємствах, що мають тваринницький напрямок.

Таблиця 5.3 - Процентне співвідношення статеві-вікових груп тварин

Група тварин	Питома вага в структурі стада, %
	М'ясо-молочна спеціалізація
Корови	180
Нетелі	45
Молодняк	223
Всього	448

Отже, в господарстві найбільшу кількість становить молодняк до 1 року та понад 1 рік, а корів в господарстві – 180 голів.

Таблиця 5.4 - Норми потреби кормів для поголів'я

Види тварин	Річна потреба на одну голову, цнт					
	Грубі		Соковиті		Концентрати	Зелені
	сіно	солома	силос	коренеплоди		
Корови	6,4	3,6	50	6	6,4	56
Нетелі	6,4	3,6	25	5	2	30
Молодняк	6	4,6	20	5	2,1	25

На основі представлених норм кормів на 1 голову, розраховується необхідна кількість кормів для всього поголів'я ВРХ (табл.5.5).

Таблиця 5.5 - Необхідна кількість кормів

Види ВРХ	Кількість голів	Грубі		Соковиті		Концентрати		Зелені	
		на 1 гол.	Всього, ц	на 1 гол.	Всього, ц	на 1 гол.	Всього, ц	на 1 гол.	Всього, ц
Корови	180,0	6,4	1152,0	50,0	9000,0	6,4	1152,0	56	10080,0
Нетелі	45,0	6,4	288,0	25,0	1125,0	2,0	90,0	30	1350,0
Молодняк	223,0	6,0	1338,0	20,0	4460,0	2,1	468,0	25	5575,0
Всього	448,0		2 778,0		14 585,0		1 710,0		17 005,0

Отже, для всього поголів'я великої рогатої худоби необхідно забезпечити найбільшою кількістю зелених кормів, однак доволі велика площа пасовищ частково буде забезпечувати в літній період потребу в кормі. Всі решта видів кормів будуть отримувати безпосередньо з польової сівозміни. Завдяки правильно організованій сівозміні та раціональному розміщенню сільськогосподарських культур за найкращими попередниками дозволить підвищувати продуктивність тваринницької галузі та збільшувати економічну ефективність землекористування.

РОЗДІЛ VI

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПРОЄКТУ

Основним показником економічної ефективності організації території сільськогосподарських земле користувань є збільшення виходу валової сільськогосподарської продукції, на основі складання сівозмін по новоствореним господарствам та підвищення врожайності. Правильна система сівозмін та внесення добрив дає можливість підвищити врожайність на 25 - 30 %.

По новоствореним господарствам складається структура посівних площ, в яких визначаються валові виходи сільськогосподарської продукції і їх розподіл. Основні культури, як то зернові, овочеві, технічні 80 % ідуть на реалізацію, інша продукція – для внутрішніх потреб.

Великий валовий вихід сільськогосподарської продукції та повна забезпеченість тваринництва кормами свідчитимуть про ефективність проєкту.

Розвиток тваринницької галузі, збільшення виробництва продукції та підвищення її ефективності залежать від науково обґрунтованої системи годівлі тварин, адже через кормову базу здійснюється безпосередній зв'язок тваринницької і рослинницької галузей.

Рослинницька галузь є основним постачальником кормів і розвиток цієї галузі визначає розвиток тваринництва як безпосередньо, так і через переробну промисловість.

Кормовою базою є склад, кількість і якість кормів, їх заготівля, виробництво, зберігання і використання, тому всі заходи щодо створення кормової бази об'єднують у систему кормовиробництва.

Створення міцної кормової бази господарства залежить від чіткого дотримання принципів раціональної організації, які представлені на рисунку 6.1.

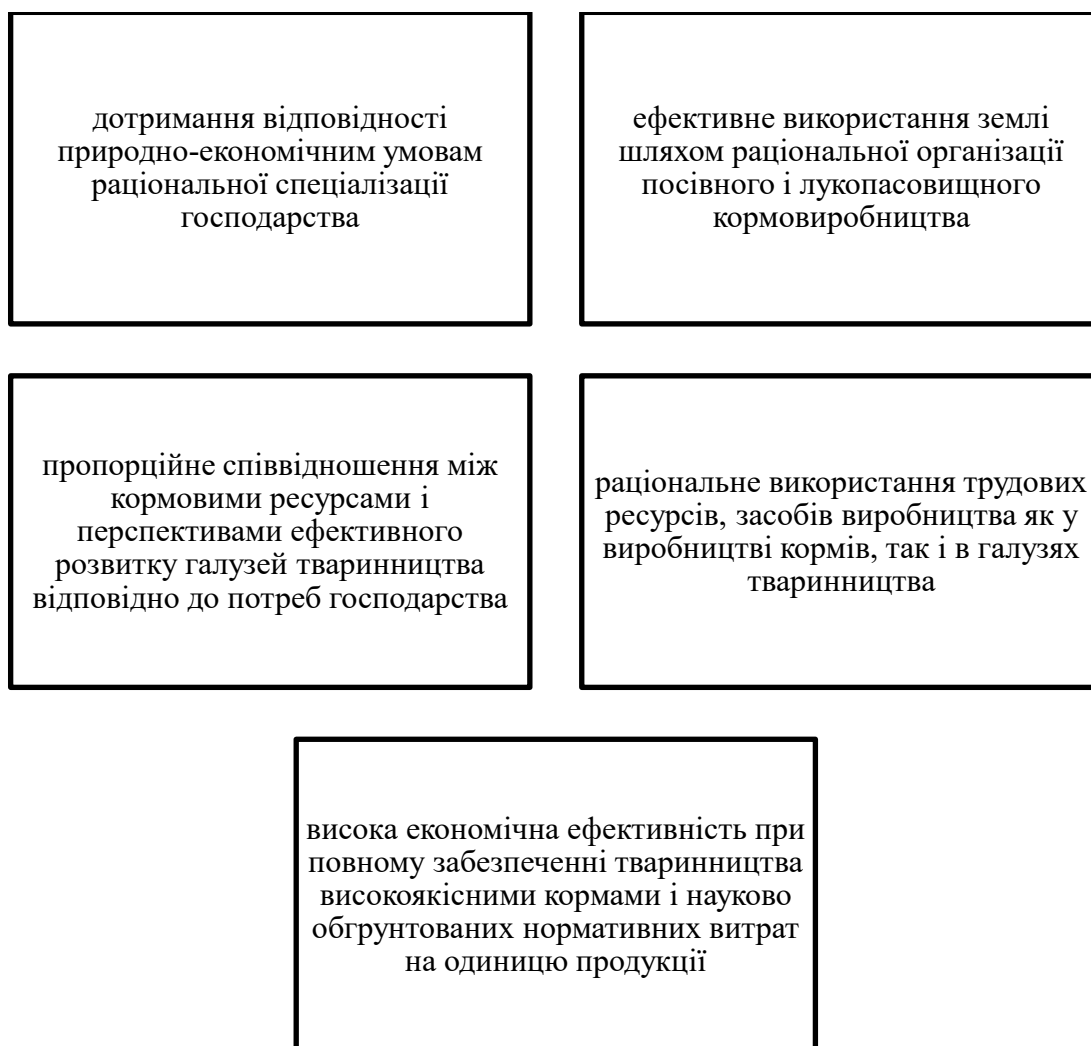

Рисунок 6.1 – Принципи раціональної організації для створення міцної кормової бази

При організації кормової бази господарство повинно розраховувати на власні корми та придбання лише тих, які не виробляються в господарстві (комбікорми, мікроелементи, білкові добавки тощо).

Кормовиробництво потребує виділення його в окрему спеціалізовану галузь і в комплексі вирішувати всі питання виробничого процесу, до якого входять: забезпечення висококваліфікованими кадрами, високопродуктивною технікою, досконалими спорудами).

Системою кормо виробництва є науково-обґрунтований комплекс організаційно-економічних, технологічних і технічних заходів, які спрямовані на створення міцної кормової бази, раціональне використання земельних угідь, удосконалення процесів заготівлі, зберігання, приготування і

використання кормів, зниження затрат праці та засобів виробництва на одиницю продукції.

Повне забезпечення тварин кормами, збалансованими за вмістом поживних речовин, можливе лише при повному наборі різних їх джерел надходження. Всі корми, що використовуються у тваринництві, поділяються на такі основні групи: рослинницькі; корми тваринного походження; мінеральні.

Рослинницькі корми бувають:

- грубі (сіяні трави і трави природних кормових угідь – лук і пасовищ, солома, сінаж, сіно);
- соковиті (силос, корене- та бульбоплоди);
- концентровані (зерно й зернопродукти);
- зелені (трави культурних і природних пасовищ, сіяних культур);
- корми від переробки сільськогосподарської продукції (комбікорми, відходи крохмале-патокові та ін.).

Корми тваринного походження – це молоко та продукти його переробки, м'ясне, рибне, кісткове борошно тощо.

Кормовий баланс має велике значення для створення стійкої кормової бази в кожному господарстві повноцінного, економічно вигідного годування тварин та визначається як зіставлення потреби в кормах за їх наявністю (таблиця 6.1).

6.1 - Кормовий баланс

Види кормів	Потреби, цнт	Забезпеченість кормами	
		цнт	%
Концентрати	1710,3	1881,3	110,0
Грубі:	2778,0		
Сіно	1380,0	-	-
Солома	1398,0	2778,0	200,0
Соковиті:	14585		
Кукурудза на силос	7385,0	14 585,0	200,0
Коренеплоди	7200,0	-	-
Зелені	17005,0	14078,0	83,0

Отже, визначений кормовий баланс по господарству, яке має тваринницьку спрямованість ПОП «Весна» можна зробити висновок, що тваринницька галузь буде в повній мірі на 100% забезпечена повноцінними кормами завдяки кормовим культурам та природним кормовим угіддям, а нехватка одних кормів буде повністю перекривати потребу іншими кормами. Так нехватка сіна буде забезпечена соломою, а нехватка коренеплодів – кукурудзою на силос.

В таблиці 6.2 представлено розподіл рослинницької продукції між галузями по потребі.

Таблиця 6.2 - Вихід валової продукції рослинництва та її розподіл

Назва сільськогосподарських культур	Посівна площа, га	Урожайність, ц/га	Валовий вихід, цнт	в т. ч.		
				реалізується	на внутрішні потреби	на корм
озима пшениця	100,56	35,0	3520,0	2816,0	704,0	-
ярий ячмінь	50,28	38,0	1911,0	770,0	201,0	940,0
кукурудза на зерно	50,28	60,0	3017,0	2038,0	509,0	470,0
горох	50,28	33,0	1660,0	952,0	237,7	470,3
кукурудза на силос	50,28	300,0	15 084,0	-	499,0	14585,0
соняшник	50,28	27,0	1358,0	1087,0	271,0	-
горохо-вівсяна суміш на зелений корм	50,28	280,0	14 078,0	-	-	14078,0

Отже, за розрахунками в таблиці 6.2 можна зробити висновок, що озима пшениця та соняшник в господарстві на 80% будуть реалізовані зовні і на 20% будуть використані на внутрішні потреби. Всі інші культури повністю забезпечують тваринництво кормами і залишки реалізуються та використовуються на потреби громадян – власників земельних паїв. Можна вважати господарство ефективним та прибутковим і проєкт вважати вдалим.

ВИСНОВКИ

Для необхідності підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, забезпечення раціонального використання земельних угідь на території Кожанського старостинського округу Вінницької області було визначено тему дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи полягала в розробці проєкту формування новостворених сільськогосподарських підприємств з урахуванням існуючого стану, сучасних вимог раціонального землекористування та ефективного ведення сільського господарства.

Провівши детальний аналіз наукової літератури та дослідивши існуючий стан використання земель об'єкту дослідження було вивчено рельєф та ґрунтовий покрив території. Виконані дослідження вказали, що природні, кліматичні та ґрунтові умови цілком сприятливі для здійснення перетворень в нових формах господарювання.

Площа території дослідження становить 1870,62 га, з яких найбільшу площу займає рілля – 1256,59 га. Серед інших сільськогосподарських земель площа пасовищ становить 100,94 га, плодового саду – 35,33 га та сінокосів – 25,63 га.

Аналіз- сільськогосподарських угідь за стрімкістю схилів показав, що рілля найбільшу питому вагу займає на схилах від 1 до 3 та від 3 до 5 градусів, також понад 310 га ріллі розміщується на рівнинних територіях, однак понад 180 гектарів розміщено на стрімких схилах понад 5 градусів.

В цілому рельєф території сприятливий для сільськогосподарського використання.

Ґрунтовий покрив представлений темно-сірими опідзоленими та слабо реградованими ґрунтами, чорноземами опідзоленими, чорноземами звичайними середньо суглинковими різного ступеню еродованості.

Виконані дослідження послужили основою для подальшого грошового оцінювання угідь.

В межах громади при паюванні земель сільськогосподарського призначення було передано в приватну власність 1055,14 га ріллі та 35,33 га плодкових насаджень.

Природні кормові угіддя залишились в громадському фонді використання, а 201,45 га ріллі – віднесено до резервного фонду.

При виконанні грошового оцінювання було визначено вартість 1 га кожної агровиробничої групи ґрунтів, а також вартість всіх приватизованих угідь. Як результат – вартість ріллі становить 38 млн. 122 тис.795 грн.; вартість приватизованого саду – 3 млн. 811 тис. 678 грн. Також було визначено вартість земельної частки паю для всіх 824 власників земельних паїв, яка становить на даний момент по ріллі - 46 тис. 266 грн. незалежно від площі паю, а вартість паю для всіх пайщиків в приватизованому саду становить 4 тис. 626 грн. Також було визначено кількість паїв які розміщуються в кожному контурі. Найбільша кількість паїв розміщується в 35 та 7 контурах. Кількість паїв на винограднику не виділяється в натурі, лише кожен землевласник отримує за оренду свою оплату.

При аналізі статистичної документації громади було виявлено, що велика кількість фермерських господарств призводить до низької ефективності організації території та не задовольняє вимоги власників земельних часток (паїв), тому було прийнято проєктне рішення здійснити консолідацію земель та запропонувати наступні види господарств: приватне орендне підприємство (ПОП) «Весна», загальна площа якого – 549,05 га, фермерське господарство (ФГ) «АгроСан» - 71,3 га, приватне акціонерне товариство (ПрАТ) «Зоря» - 303,76 га, приватне підприємство (ПП) «Мрія» - 247,83 .

По новоствореним господарствам було визначено коефіцієнт компактності, який по всіх господарствах є задовільним від 1,14 до 1,3. Найбільша кількість орендованих земельних паїв налічується в ПОП «Весна» 297 осіб по ріллі та 824 – по саду.

Було визначено екологічну збалансованість структури угідь по двох великих господарствах – ПОП «Весна» та ПрАТ «Зоря», а також визначено коефіцієнти екологічної стабільності.

Співвідношення земельних угідь в обох господарствах незадовільні і вказують на їх нестабільність, а коефіцієнти екологічної стійкості досить різняться: в ПОП «Весна» становить 0,25, що є надто низьким і вказує що господарство екологічно нестійке, а в ПрАТ «Зоря» становить 0,37, що вказує на середній рівень екологічної стійкості землекористування.

Також по господарствах було здійснено внутрігосподарську організацію території, запроваджено сівозміни - в землеволодінні ПОП «Весна» та ПрАТ «Зоря» запроєктовано по польовій сівозміні, а на території ПП «Мрія» - польову і овочеву сівозміни, з подальшою схемою чергування сільськогосподарських культур в сівозмінах, структурою посівних площ, визначено вихід валової продукції рослинництва та по господарству ПОП «Весна» було визначено потребу в кормах для тваринницької галузі і розподілено весь валовий вихід продукції на сфери використання. Тваринницька галузь буде повністю забезпечена необхідними різноманітними кормами та принесе великий матеріальний дохід, а культури, які йтимуть на зовнішню реалізацію – теж забезпечать високу ефективність господарювання.

Мета кваліфікаційної роботи досягнена повністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. К. : КНЕУ, 2013. 624 с.
2. Богіра М. С., Ярмолюк В. І. Землевпорядне проектування: теоретичні основи і територіальний землеустрій : навч. посіб. Львів : ЛНАУ, 2020. 334 с.
3. Добряк Д. С., Недашківська Т. М. Формування та оцінка обмежень у землекористуванні. *Землеустрій і кадастр*. 2012. № 2. С. 3–7.
4. Добряк Д. С., Бабміндра Д. І. Землеустрій : підручник. Київ : Аграрна наука, 2011. 444 с.
5. Єранкін О. О. Формування агропромислових формувань в Україні: глобалізаційний і маркетинговий аспект. *Збірник наукових праць «Вчені записки»*, №10 КНЕУ.
6. Земельний кодекс : Закон України від 25.10.2001 р. №2768-III. Дата оновлення 01.01.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>. (Дата звернення 17.05.2026).
7. Котик З. О., Шкурченко Ю. В. Впорядкування територій новостворених сільськогосподарських підприємств: впорядкування територій орних земель. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2021. № 2. С. 45–52.
8. Конституція України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254/D0/BA/96-/D0/B2/D1/80>. (Дата звернення 17.05.2026).
9. Кривов В.М., Р.В. Тихенко, І.П., Гетьманчик. Основи землевпорядкування: навч. посібн. для підготовки бакалаврів у вищ. навч. закл. II-IV рівнів акредитації. 2-ге вид., доп. Київ: Урожай, 2009. 324 с.
10. Любчик В. Формування просторової структури землекористувань сільськогосподарських підприємств в нових соціально-економічних умовах. *Геодезія, картографія і аерофотознімання*. 2013. Вип. 78. С. 120–125.

11. Лисенко М. І., Лисенко А. М. Удосконалення галузевої структури сільськогосподарських підприємств як один із факторів підвищення ефективності виробництва. *Економіка АПК*. 2015. № 7. С. 65–71.
12. Лупенко Ю. О., Малік М. Й. Розвиток підприємництва і кооперації в аграрному секторі економіки. К. : ННЦ ІАЕ, 2016. 432 с.
13. Методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти факультету геодезії, землеустрою та агроінженерії ОПП «Геодезія та землеустрій» спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій» першого (бакалаврського) рівня денної та заочної форм навчання з курсу «Землевпорядне проєктування» розділу «Територіальний землеустрій. Укладачі: Малащук О.С., Панасюк О.П. Одеса, 2024. 35 с.
14. Мурга Марина, Панасюк Ольга Економічні та соціальні наслідки оренди невитребуваних паїв Міжнародна науково-практична конференція. «Сучасні тенденції розвитку геодезії, землеустрою та природокористування» (м. Одеса, ОДАУ 13-14 червня 2024 р.). URL: osau.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/Zbirnyk-tez-konf-13-14.06.2024.pdf
15. Нестеренко Г. Б. Консолідація земель як один із заходів удосконалення структури землеволодінь. *Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України*. 2011. Вип. 21. С. 235–240
16. Палеха Ю. М. Землеустрій: організація території сільськогосподарських підприємств: навч. посіб. Київ: НАУ, 2012. 280
17. Панасюк О.П. Вплив парцеляції земель на формування сталих сільськогосподарських підприємств. *Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції науково-педагогічних працівників та науковців*. м. Одеса, 09-10 листопада 2023 р. Одеса, 2023. С. 388-390. URL: <https://drive.google.com/file/d/1dzV8Szc40oP9Uxw645kuTqi3MKJ3hPdg/view>
18. Перович Л., Котик З., Панас Р. Впорядкування територій новостворених сільськогосподарських підприємств. *Геодезія, картографія і аерофотознімання*. 2012. Вип. 76. С. 98–103.

19. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. №858-ІУ. Дата оновлення 10.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>. (Дата звернення 20.05.2026).

20. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. №962-ІУ. Дата оновлення 09.06.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-14>. (Дата звернення 21.05.2026).

21. Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям. Документ 720/95. Прийняття від 08.08.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720/95>. (Дата звернення 19.05.2026).

22. Сопов Д. С., Сопова Н. В., Панасюк О. П., Максименко В. В. Огляд існуючих технологій створення цифрового картографічного матеріалу. *Дні науки – 2025* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2025. С. 60–62. URL: <https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1LYqFRcBUiwGAU50ATrRnKnWNHFqO7O2S>

23. Третяк А. М., Третяк В. М., Ковалишин О. Ф. Територіальний землеустрій : навч. посіб. Львів : Львівський НАУ, 2016. 320 с.

24. Третяк А. М. Землевпорядне проектування: теоретичні основи і територіальний землеустрій : навч. посіб. К. : Вища освіта, 2020. 528 с.

25. Третяк А. М., Другак В. М. Наукові основи економіки землекористування та землевпорядкування. К. : ЦЗРУ, 2023. 337 с

26. Шворак А. М. Консолідація земель сільськогосподарського призначення : дис. д-ра екон. наук. Львів, 2016. 176 с

27. Швиденко М., Харченко В., Харченко Г. Напрями розвитку сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання. *Економіка та держава*. 2019. № 12. С. 87–92.

КАРТОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ